

New Europe College *Petre Țuțea* Program Yearbook 2007-2008

ALEXANDRA MARIA CIOCÂRLIE
FELICIA DUMAS
SORIN GABRIEL IONIȚĂ
MARIA MATEONIU
LUCIA SAVA
STELA SUHAN
ȘTEFAN VIANU

Editor: Irina Vainovski-Mihai

Volum publicat în cadrul unui proiect finanțat de Agenția pentru
Strategii Guvernamentale

Volume published within a project financed by the Romanian Agency
for Governmental Strategies

Copyright – New Europe College

ISSN 1584-0298

New Europe College

Str. Plantelor 21

023971 Bucharest

Romania

www.nec.ro; e-mail: nec@nec.ro

Tel. (+4) 021.307.99.10, Fax (+4) 021. 327.07.74

SORIN GABRIEL IONIȚĂ

Născut în 1977, la Ploiești

Doctorand, Universitatea din București, Facultatea de Istorie
Muzeograf, Muzeul Țăranului Român, București
Cercetător, Institutului Național pentru Memoria Exilului Românesc (I.N.M.E.R.)

Studii și articole publicate în reviste de specialitate și culturale

SORIN GABRIEL IONIȚĂ

Born in 1977, in Ploiești, Romania

Ph.D. Candidate, University of Bucharest, Faculty of History

Museographer, the Romanian Peasant's Museum
Researcher, National Institute for the Memory of the Romanian Exile

Research papers and articles published in scholarly journals and cultural magazines

PRESA EXILULUI ROMÂNESC – COMPONENTĂ A PATRIMONIULUI NAȚIONAL (1975-1989)

A. Critica externă

A.1. Surse

În principal, studiul are drept bază documentară publicațiile exilului de la Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc (I.N.M.E.R.) și Institutul Român pentru Istorie Recentă (I.R.I.R.), arhivele personale din cadrul acestor instituții, memoriile unor exilați, arhivele securității de la C.N.S.A.S. etc. Astfel, am avut la dispoziție aproximativ 30 de titluri, reprezentând colecții complete sau incomplete ale revistelor exilului.

Totuși, colecțiile aduse în țară cuprind cele mai reprezentative titluri prin volumul informației, tirajul, ritmicitatea și durata apariției. Menționăm că cea mai completă colecție a presei românești din exil se află la Biblioteca Românească din Freiburg. În plus, am întregit acest tablou prin obținerea de informații în urma unor înregistrări de istorie orală cu foști exilați și prin lecturarea jurnalelor și memoriilor acestora.

Stadiul cercetării. Problematika exilului „beneficiază” de o listă bibliografică vastă. Totuși, despre publicațiile pribegiei, singura lucrare importantă, care să abordeze în mod unitar fenomenul, rămâne *Enciclopedia exilului literar românesc*, autor Florin Manolescu, Editura Compania, București, 2003.

A.2. Paradigmă metodologică - revistele exilului: armă politică și sursă istorică

Una dintre modalitățile principale de abordare a subiectului se bazează pe utilitatea acestui fenomen la momentul manifestării sale și în prezent. Din această perspectivă, vom aborda presa românilor din străinătate ca factor de acțiune politică în epocă sau ca sursă de documentare istorică pentru cercetătorii prezentului și viitorului.

Securitatea – „brațul înarmat al partidului” – a încercat neutralizarea caracterului anticomunist al publicațiilor pribegiei și utilizarea lor în acțiuni de propagandă proceaușistă pentru exil și străini.¹ O acuzație clar formulată de structurile represive de la București la adresa editorilor români din pribegie a vizat „antrenarea unor scriitori din R.S.R.”, care să publice necenzurat în revistele exilului.

Un barometru suplimentar al importanței acestui fenomen în epocă sunt tirajele relativ reduse în care au apărut aceste publicații.² Cele mai mari au fost în S.U.A., nefiind în raport de proporționalitate inversă cu ritmul apariției, ci în concordanță cu posibilitățile de finanțare. Cele mai multe au fost finanțate din fondurile personale, și așa modeste, ale exilaților români.

A.3. Câteva precizări terminologice și conceptuale

1) **Patrimoniu.** Bun material moștenit de la părinți; posesiune ereditară.
2) Totalitate de bunuri (materiale sau spirituale) care aparține unei colectivități; bun public. /<lat. *patrimonium*, fr. *Patrimoine*, în DEX, Ed. Academiei Române, București, 2002. Conform acestor aprecieri cu privire la semantica termenului de patrimoniu, vom avea în vedere moștenirea materială și spirituală a diasporei românești. După părerea noastră, revistele pribegiei reprezintă patrimoniu istoric, reflectând în mod original și aproape unic o pagină însemnată de istorie politică, socială, culturală etc. În continuare, vom menționa în detaliu câteva dintre caracteristicile publicațiilor pribegiei:

- în perioada studiată, a fost singura formă de presă necenzurată, scrisă în limba română;
- scoate la lumină informații istorice prețioase din perioada interbelică și din timpul celui de-al doilea război mondial, precum acțiunile militare de pe frontul de Est, actul de la 23 august 1944, rebeliunea legionară și urmările ei ș.a.m.d.;
- multe dintre publicațiile pribegiei au reprezentat și au reflectat activitatea organizațiilor exilului românesc;
- „s-a bucurat” de atenția și interesul Securității.

Menționez că noutatea acestor elemente, care, în plus, exprimă tensiunea epocii, conferă unicitate și, deci, valoare patrimonială publicațiilor exilului.

În ultima perioadă a avut loc nu numai o extindere pe verticală a conceptului de patrimoniu, spre bunuri de dată mai recentă, dar și o extensiune pe orizontală, prin includerea unor categorii noi precum formele de patrimoniu istoric, imaterial, mobil.³ De asemenea, din punct de vedere strict legal, Legea nr. 182 din 25 octombrie 2000, privind protejarea patrimoniului cultural mobil este aplicabilă și publicațiilor pribegiei. Acesta prevede la art. 3 următoarele: „Patrimoniul cultural mobil este alcătuit din bunuri cu valoare istorică, arheologică, documentară, etnografică etc. Bunurile care alcătuiesc patrimoniul cultural național mobil sunt:

a) Mărturii materiale și documentare privind istoria politică, economică, militară, religioasă, științifică, artistică, sportivă sau din alte domenii;

b) Documente și tipărituri de interes social, documente de arhivă, hărți și alte materiale cartografice.”

Totuși, considerăm că trebuie să depășim acest cadru încorsetant al legilor, prin dezvoltarea unei argumentații multidisciplinare care să ateste importanța patrimonială a presei exilului. Practic, acesta este scopul explicit al acestui text.

2) Exil. Românii din străinătate preferă apelativul de foști exilați, în timp ce regimul comunist îi numea ignar – „emigrație”. Împrumutat din latinescul „*exsilium*”, exilul propriu-zis era o pedeapsă de natură politică, implicând moartea civilă și confiscarea bunurilor. Cum în R.S.R., între anii 1975-1989, drepturile civile erau drastic limitate și celor care părăseau țara li se confiscau proprietățile, putem utiliza termenul de „exil”, cu un sens extins, valabil întregii comunități românești din străinătate. Totuși, suntem datori să facem distincția între marea masă a emigrației și „exilul activ” sau „exilul angajat”, creatorul celei mai mari părți a patrimoniului diasporei, în general, și al revistelor exilului, în special. Astfel, deoarece vom analiza revista presei pribegiei, ca parte a patrimoniului românilor din străinătate, avem un motiv suplimentar pentru a utiliza cu precădere cuvântul *exil*. În scopul evitării repetițiilor, vom utiliza și termenii de *surghiun* și *pribegie*. Dar, despre asemănările și deosebirile semantice ale termenilor exil, exil voluntar, surghiun, emigrație, român în străinătate și diasporă mai multe informații în Alexandru Paleologu, „Exil, emigrație, diasporă”, în *Vocile Exilului*, ediție îngrijită de Georgeta Filitti, Ed. Enciclopedică, București, 1998, pp. 5-8.

Datorită conotațiilor accentuat politice ale cuvântului exil și din nevoia limitării cercetării, vom avea în vedere exclusiv aspectele politice ale

publicațiilor exilului. Elementele culturale și religioase vor fi abordate numai în măsura în care au avut implicații politice.

3) **Revistele exilului.** Vom utiliza termenul de *revistele* și nu *ziarele exilului*, deoarece, după criteriul ritmicității apariției, acestea au fost publicate, în cel mai bun caz, sub forma unor periodice și nu a cotidianelor. De asemenea, vom utiliza formula *presa exilului*, care reflectă trăsăturile comune ale acestor publicații și existența unui fenomen de sine stătător în acest sens.

A.4. Definirea temei

Editarea de publicații a reprezentat o formă de manifestare a exilului românesc, alături de următoarele manifestări complementare:

- participarea la emisiuni radiofonice pentru R.S.R. sau Occident;
- constituirea cenaclurilor literare;
- redactarea și editarea de cărți de istorie și beletristică;
- organizarea unor manifestații de protest față de aspecte particulare sau generale din țară;
- trimiterea de proteste scrise forurilor internaționale și guvernelor occidentale;
- constituirea fondurilor de ajutor reciproc pentru proaspeții exilați etc.

Menționăm că toate aceste manifestări și-au găsit un larg ecou în publicațiile românilor din „lumea liberă”.

Dintre cei care părăsiseră RPR/R.S.R. din cauza regimului comunist, foarte puțini au inițiat sau participat la acțiuni politice sau manifestări religioase și culturale cu implicații politice.⁴ Astfel, numai cei din această categorie restrânsă au constituit „exilul activ” sau „exilul angajat”. Din rândurile lor, pe baza unor motive obiective – nu aveau talent la scris sau bani să susțină o publicație – într-un număr și mai redus, s-au implicat activ în fenomenul presei românești din exil. În ciuda numărului mic și a faptului că unii dintre ei „uitau” să-și mai plătească abonamentul, considerăm că un rol foarte important în existența presei românești din exil l-au jucat abonații. Aceștia au avut astfel posibilitatea să aibă contact cu limba română, prin intermediul căreia aveau acces la informații despre R.S.R., exil, relațiile internaționale etc., selectate din presa străină, de la posturile de radio cu secții de limbă română ș.a.m.d.

Tot din motive obiective, aceste informații erau greu accesibile exilaților români. Dificultățile constau în faptul că, de exemplu, informațiile despre R.S.R. din presa occidentală erau aproape inaccesibile, din cauza dificultăților financiare și a barierei de limbă. Un alt impediment era lipsa timpului necesar pentru selectarea relativ puținelor articole cu rezonanță despre țara noastră.⁵ De asemenea, postul de radio „Europa Liberă”, care s-a distins prin bogăția și noutatea informațiilor despre R.S.R., se recepționa cu dificultate în Occident, din cauza direcționării undelor spre Europa Centrală și de Est.⁶ În aceste condiții, existența presei exilului românesc a fost rezultatul unei necesități obiective, nefiind condiționată de inițiativa și finanțarea directă din partea SUA (prin intermediul „Europei Libere”) și a altor guverne Occidentale, așa cum pretindea Securitatea.⁷ Dovadă a lipsei ajutorului extern, sunt dificultățile financiare cu care se confruntau cei care editau presă în exil, reliefate prin numeroasele apeluri la donații sau la achitarea abonamentelor. În plus, apariția acestor „fițiuci reacționare”⁸ în mod neperiodic, în multe cazuri răzleț, chiar dacă inițial își propuneau o anumită ritmicitate,⁹ infirmă opinia Securității. Caracterul restrâns al resurselor, care au stat la baza apariției majorității publicațiilor românești din exil, poate fi demonstrat și prin condițiile grafice foarte modeste în care au apărut acestea, de cele mai multe ori dactilografiate și multiplicare, câteva fiind lipsite și de un anume format tematic. Din această ultimă categorie, amintim următoarele titluri: *Opinii* (scrisă de Faust Brădescu la Paris¹⁰), *Libertatea*, *Tribuna noastră* etc. Totuși, din punct de vedere structural și tematic, multe aveau rubrici bine stabilite, ca în cazul unui cotidian. Dintre acestea, s-au distins publicațiile *Lupta*, *Ecouri românești*, *Cuvântul Românesc* etc. Câteva din aceste rubrici au avut un caracter practic foarte pronunțat, sugestive prin denumirile pe care le purtau: *Rețete culinare*, *Caut rudele și prietenii*¹¹ etc. Revistele *Cuvântul în exil*¹², *Ogorul*, *Curentul* ș.a.m.d. au încercat să reînnoade tradiția apariției lor în țară, întreruptă brutal de instaurarea regimului comunist.

În principal, publicațiile exilului au avut un caracter politic, urmat de valențele lor literare și istorice. Totuși, chiar și ultimele două preocupări au fost subordonate unui deziderat politic, eliberarea țării de sub dominația comunistă. Această ultimă trăsătură comună a revistelor pribegiei reprezintă un argument hotărâtor, care ne permite să le încadrăm într-un fenomen unitar, sub formula „presa exilului”. Un alt element, care conferă unitate, reprezintă faptul că revistele pribegiei au fost scrise preponderent

în limba română, fiind produsul unei comunități a românilor din străinătate, care nu-și uitase limba de origine.

A.5. Repere cronologice

– **Procesul C.S.C.E.** Studiul propus are ca puncte de reper, pe de o parte, Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, încheiată în anul 1975 cu semnarea Actului Final de la Helsinki¹³ și, pe de altă parte, căderea „Cortinei de fier” în anul 1989. Acestea au reprezentat două evenimente politice foarte importante, care și-au pus amprenta asupra activității politice și creației culturale a diasporei românești, în general, și a „exilului activ”, în special.

– **Pactele drepturilor omului** – *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale*¹⁴ și *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice*,¹⁵ – au fost ratificate de regimul de la București în anul 1974 și au intrat în vigoare în primăvara anului 1976. Aceste acte juridice internaționale au dat posibilitatea O.N.U. de a monitoriza respectarea drepturilor omului în R.S.R. Astfel, revendicările politice din presa exilului, au avut începând din această perioadă o bază politico-juridică regională și internațională reprezentată de angajamentele de acest gen asumate de regimul Ceaușescu.

– **Clauza națiunii celei mai favorizate.** În anul 1974, Congresul Statelor Unite a aprobat Legea Comerțului (Trade Act) care a permis președintelui să extindă Clauza națiunii celei mai favorizate la statele cu regimuri comuniste. Totuși, amendamentul 402 al legii, cunoscut sub numele de „Amendamentul Jacson - Vanik” (după numele celor doi kongresmeni americani care l-au inițiat) prevedea refuzarea acordării Clauzei pentru statele în care nu funcționa economia de piață și interziceau propriilor cetățeni dreptul de a emigra sau impuneau mai mult decât o taxă nominală pentru emigrare. Același document prevedea că președintele Statelor Unite putea să nu țină seama de acest amendament, dacă el consideră astfel, și „va promova substanțial obiectivele de emigrare dacă obține asigurări că practicile de emigrare ale acelei țări vor duce în mod substanțial la realizarea obiectivelor garantând emigrarea”.¹⁶

– **„Doctrina Carter”.** În campania electorală pentru alegerile prezidențiale americane din anul 1976, candidatul Jimmy Carter – viitorul președinte al S.U.A. – a lansat doctrina care îi va purta numele referitoare la respectarea drepturilor omului. Această schimbare din partea Casei

Albe a influențat politica R.S.R., în general, și relațiile româno-americane, în special.

– **Cazul „Alexander Soljenițin”**. La finele anului 1974, fostul deținut politic sovietic Alexander Soljenițin, a tipărit cartea „Arhipelagul Gulag”, care a avut un mare impact asupra intelectualității și opiniei publice din Franța.

– **Cazul „Andrei Saharov”**. În 1975, disidentul sovietic Andrei Saharov, care organizase la Moscova un comitet pentru monitorizarea drepturilor omului, primește Premiul Nobel pentru pace.

– **Amnesty International**. De la jumătatea deceniului al optulea, organizația Amnesty International își îndreaptă atenția dinspre America Latină (Chile și Argentina) spre Europa de Răsărit.

Deci, firul roșu – cel ce imprimă coerență alegerii acestei perioade – este, pe de o parte, apariția și evoluția problematicii drepturilor omului și, pe de altă parte, sensibilizarea opiniei publice și a cancelariilor occidentale față de problemele din ce în ce mai stringente ale R.S.R. în acest sens.

A.6. Decupaj spațial

Pe baza acestei observații, ne propunem realizarea unei analize a presei scrise din marile centre ale exilului românesc aflate în Europa Occidentală și S.U.A., fără a exclude referiri sau analize comparative ale publicațiilor apărute în alte zone geografice.

A.7. Individualizarea presei exilului printre documentele asemănătoare ale epocii

Documentele din arhivele personale ale exilaților români cuprind numeroase reviste ale pribegiei. Spre deosebire de scrisorile schimbate între exilați, mai puțin accesibile Securității, revistele, alături de „cârțițele” infiltrate în rândurile exilului, au reprezentat principalele surse de informație despre activitatea politică a românilor din afara granițelor.

Spre deosebire de celelalte elemente ale arhivelor exilului, reprezentate de scrisori, memorii, statute, cărți etc., publicațiile reflectă cel mai fidel relațiile dintre diferitele grupuri ale exilului „activ sau „angajat”, dar și simpatiile și antipatiile din interiorul grupurilor

democratic, legionar și colaboraționist. Astfel, această categorie de presă a fost una dintre cele mai fidele „oglinzi” a activității posesorilor ei.

Spre exemplu, după modelul Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului de la Paris, s-a încercat constituirea uneia similare în Germania Federală de către Ion Dumitru, iar din cauza disensiunilor dintre Radu Câmpeanu și Constantin Mareș, cel din urmă a constituit în Elveția o organizație paralelă cu Asociația Foștilor Deținuți Politici, fondată de liderul liberal în Franța.

Articolele din revistele *B.I.R.E.*, *Dialog* și *Lupta* sunt elecvente pentru polemicile și negocierile dintre grupul democratic de la Paris, condus de Radu Câmpeanu și cel de la Londra, reprezentat de Ion Rațiu. Divergențele principale s-au bazat pe o unificare centralizată versus una descentralizată a exilului democratic. Înaintea acestui episod de la începutul anilor '80, constituirea și eșecul Consiliului Național Român au fost detaliate nu numai în presa exilului democratic, ci și în cea legionară moderată. Astfel, revista *Azi despre mâine*, aparținând legionarilor moderați de la Freiburg a descris retragerea sprijinului din partea regelui pentru Ioana Brătianu, care fusese aleasă în fruntea acestei organizații, precum și divergențele dintre legionari și exilul liberal de la Paris. Practic, acest episod a scos pe legionari din calculele surghiunului democratic, pentru unificarea exilului românesc.

Referitor la relațiile din interiorul grupării democratice din Paris, este simptomatică evoluția revistei *B.I.R.E.*, a cărei redacție a trecut de la fondatorul Rene Theo la Mihail Korne¹⁷ și apoi la Radu Câmpeanu la începutul anilor '80. Disensiunile dintre ultimii doi s-au soldat cu înființarea unei noi reviste, *Lupta*, în 1983, editată de M. Korne și Antonia Constaninescu,¹⁸ reprezentând un nivel superior de acuratețe și stil.

În ceea ce privește disensiunile dintre grupurile legionare „simist” și „codrenist”, elocvente sunt revistele *Vatra*, editată de Petre Vălimăreanu¹⁹ în R.F.G. și *Jara și Exilul*, publicată de Horia Sima la Madrid. Acestea reprezintă și o frescă a relațiilor comunităților românești cu autoritățile din statele de adopție. P. Vălimăreanu se plângea în publicația *Vatra* de ancheta la care a fost supus din partea autorităților vest-germane pentru antisemitism, învinuind pe oamenii lui Horia Sima că l-ar fi reclamat pentru această atitudine. Conform informațiilor din arhivele C.N.S.A.S., aceste divergențe erau încurajate și de Securitate.²⁰ În plus, faptul că legionarii și-au menținut pozițiile de extremă dreaptă, reliefate, printre altele, prin disculparea și cererea de eliberare a căpeteniei naziste Rudolf Hess, a atras atenția serviciilor secrete germane.

Revistele exilului și arhivele securității. De altfel, la jumătatea anilor '70, trecerea lui I.V. Emilian de la colaborarea cu serviciile occidentale la cea cu Securitatea, atestată în arhivele de la C.N.S.A.S.²¹, poate fi detaliată prin lecturarea colecției revistei *Stindardul*. Și în acest caz, dar și în cel al revistei *Curentul*, editată de Pamfil Șeicaru,²² aceste publicații reprezintă o grilă de lectură pentru dosarele emigrației din arhivele Securității și o mostră de exacerbare și utilizare a naționalismului sincer în scopuri politice, banalizându-l. Totodată, acestea ne dezvăluie mijloacele de acțiune ale agenților de influență ai regimului, antiirendentismul maghiar și antisovietismul, dublate, totuși, de poziții critice în ceea ce privește politica internă a P.C.R. (cazul lui P. Șeicaru). Astfel, considerm că istoriografia românească trebuie să depășească stadiul etichetărilor în alb și negru, anacronice și profund politizate referitoare la perioada regimului comunist. De exemplu, lecturarea revistei *Curentul* ne invită la nuanțare, fiind editată de Pamfil Șeicaru și Vasile Dumitrescu,²³ primul ca agent de influență, iar ultimul manifestându-se profund împotriva regimului Ceaușescu. Dacă în țară colaborarea cu regimul se baza pe obediența totală a colaboratorilor, exilul a fost o lume a nuanțelor din acest punct de vedere.

De exemplu, în analiza situației politice din R.S.R., Pamfil Șeicaru pornește de la principiul „Centralismului democratic”, „acest dulce eufemism care include foarte mult centralism și foarte puțin democrație. Desigur, dezbateri există și se fac alegeri, formal conducătorii sunt aleși. Dar, sunt, de fapt, alegeri reduse la o pură ratificare”²⁴, considera Pamfil Șeicaru în publicația *Curentul*, în calitate de agent de influență al Securității. Tot ca o dovadă a nuanțării, spre deosebire de publicația colaboraționistă *Dreptatea* (New York), în revistele *Carpații* (Madrid) și *Stindardul* (Freiburg) nu a fost elogiată politica internă și externă a lui N. Ceaușescu. Astfel, ultimele două reviste amintite au păstrat o tăcere suspectă cu privire la politica represivă a regimului de la București. Totuși, spre deosebire de revista colaboraționistă de la New York, cele europene de la Freiburg și Madrid au utilizat un limbaj suburban la adresa exilului democratic și a „Europei libere”.

Astfel că, spre deosebire de situația din R.S.R., unde regimul nu a permis nici cea mai mică opoziție fățișă din partea nimănui, în exil, politica autorităților de la București a fost mult mai nuanțată și mai permisivă.

În ceea ce privește o hartă a revistelor și a organizațiilor colaboraționiste, arhivele securității o prezintă pe cea mai fidelă. Astfel,

studiind dosarul S.I.E. al lui Pamfil Șeicaru, am găsit dovezi despre colaborarea grupului care edita revista *Dreptatea* de la New York, iar lecturând dosarul lui I.V. Emilian (editorul *Stindardului*) am ajuns la grupul agenților de influență de la revista *Carpații*.

Pentru a înțelege mai bine aceste evoluții, care par surprinzătoare și alambicate, trebuie să avem în vedere contextul internațional al anilor '70-'80, în care, spre deosebire de anii '50, în exil, comunismul est-european părea veșnic. În aceste condiții, oameni ajunși la o vârstă respectabilă, lipsiți de mijloace financiare pentru publicarea de cărți și reviste,²⁵ profund marcați de invazia sovietică și afectați de educația ultranaționalistă și iredentismul maghiar din anii '40, au acceptat să se pună în slujba Securității și a regimului, considerând că servesc țara și politica ei externă. Este cazul lui Pamfil Șeicaru²⁶ a și a lui I.V. Emilian. Repet, atitudinea lor nu este scuzabilă, dar necesită o prezentare detaliată și contextualizată.

Individualizarea presei exilului față de cărți de literatură și istorie, publicate în aceleași condiții temporale și spațiale. Unul dintre cazuri este reprezentat de memorialistică, un gen interzis în țară, dar utilizat pe larg în exil. Dintre lucrările aparținând acestui gen s-a remarcat memorialistica concentraționară. Operele acestui ultim gen literar erau mai periculoase pentru Securitate, pentru că puteau fi traduse și publicate în străinătate. Fragmente, recenzii și note de lectură ale acestor lucrări au apărut și în presa exilului, aceasta reprezentând un „barometru” al impactului aparițiilor editoriale de acest gen.

Jurnalele publicate după 1989 prezintă activitatea exilului mult mai coerent din punct de vedere cronologic decât presa exilului dar și mai subiectiv, fiind mult mai „aranjate”. Acestea se adresează mai mult unui cititor neutru, care nu a participat la evenimente și chiar posterității. Astfel, ele reflectă o anumită prețiozitate artificială în comparație cu articolele din publicațiile exilului, care sunt mult mai directe ca stil și mai „sincere” în ceea ce privește ierarhiile contribuțiilor la unitatea exilului și apărarea drepturilor omului în R.S.R. În plus, spre deosebire de presa pribegiei, care prezintă și interpretează probleme și situații, jurnalele și memoriile au în centrul atenției pe cei care le-au scris. Totuși, spre deosebire de memoriile, jurnalele redau mai bine atmosfera epocii și, evident, sunt mult mai bine ancorate în repere cronologice.

Retorica șocului cultural a fost estompată în revistele pribegiei de realitățile românești din țară și exil. Singura problemă acută prezentată,

mai ales în publicațiile democratice, a fost legată de modalitățile concrete prin care proaspeții exilați puteau obține azilul politic.

Spre deosebire de memoria orală (interviuri), lipsită de repere temporale clare, îmbogățită și modelată de experiențele ulterioare, revistele exilului oferă posibilitatea unei documentații precise în timp. În acest context, menționăm că demersul istoric elementar, povestirea evenimentelor din R.S.R. și exilul românesc este condiționată de utilizarea unor repere cronologice clare.

Individualizarea presei exilului față de arhivele posturilor de radio care emiteau în limba română, în general și față de Europa liberă, în special. Activitatea exilului democratic și, mai ales, relațiile cu R.S.R. au fost reflectate parțial în arhivele posturilor de radio, deoarece unii dintre redactorii de presă lucrau la secțiile în limba română ale posturilor de radio occidentale. Deci, o parte a informațiilor din presa democratică s-au suprapus peste cele ale posturilor de radio, în general, și ale Europei Libere, în special, regăsindu-se astfel și în arhivele acestor posturi de radio. Totuși, activitatea politică a legionarilor din exil, care s-a redus în general la preocuparea publicistică, nu poate fi cunoscută fără studierea presei acestora.

Spre deosebire de arhivele posturilor de radio occidentale, care emiteau în limba română, presa exilului oferă mult mai multe perspective și informații din lumea exilului. În general, bogăția informațiilor a fost direct proporțională cu lipsa lor de veridicitate. Totuși, chiar și cele care nu s-au adevărat își au importanța lor.

Astfel, zvonurile care circulau în țară și exil pot fi cunoscute „la cald” numai din presa românilor din străinătate. În ciuda aparențelor, acestea au o importanță deosebită în cazul unui regim care se dorea a deține monopolul informației. Zvonurile vehiculate sunt dovada unei piețe negre a informațiilor, dezvoltate vertiginos în condițiile opacității regimului Ceaușescu.²⁷ Prezența zvonisticii este dovedită de desfășurarea ulterioară a evenimentelor (nu le-au confirmat sau le-au confirmat numai parțial). Totuși, acest fenomen obligă cercetătorul să verifice multe din informațiile din presa exilului și din alte surse. Unul dintre exemplele cele mai elocvente ale unor zvonuri confirmate parțial este cel referitor la posibilitatea înlocuitorilor pentru Nicolae Ceaușescu. Astfel, în anul 1986, I. Rațiu scria despre posibilitatea succesorilor ai dictatorului, a cărui figură palidă de om suferind, „a onorat” câteva numere ale revistei *Free Romanian Press*, întărind zvonul că suferea de cancer la prostată. Astfel, în 1986, principalii pretendenți la conducerea R.S.R. erau: Nicu Ceaușescu,

susținut de mama sa, dar „lipsit de sprijinul URSS”; ministrul de externe Ștefan Andrei și Ion Iliescu, „surghiunit de Elena Ceaușescu în județul Timiș”. Conform aceleiași surse, ultimul avea cele mai mari șanse să-l înlocuiască pe N. Ceaușescu, beneficiind de cel mai important atu, sprijinul sovietic.

Au fost și numeroase informații eronate vehiculate de presa românească din pribegie, unele tendențioase la adresa unor persoane sau organizații. Cea din urmă categorie de date a fost pusă în circulație în mod intenționat de presa colaborționistă sau agenții de influență infiltrați sub forma colaboratorilor la publicațiile legionare și democratice. Involuntar, aceste informații au fost vehiculate și de persoane de bună credință, acestea fiind puse în situația de a prezenta dezmințiri ulterioare. O informație eronată despre Paul Goma, probabil fabricată de Securitate, privind intrarea ilegală a acestuia în S.U.A. a fost publicată și apoi dezmințită în *B.I.R.E.* Astfel se arăta că „din onestitate profesională ținem să rectificăm informația publicată în numărul din 1 noiembrie, precizând că Paul Goma a obținut viza de intrare de la consulatul american din Paris, deci n-a intrat în S.U.A. pe ușa din dos, ci în mod legal”.²⁸ Unele reviste aveau multe greșeli gramaticale și litere lipsă, fiind însoțite de erate.²⁹

Posturile de radio care emiteau în limba română, mai ales Europa liberă s-au distins printr-o anumită rigurozitate a filtrării și interpretării informației, care trebuia probată din cel puțin două surse independente. Acestui aspect obiectiv, care ține mai mult de rigoarea profesiei de ziarist, i s-au adăugat cele subiective, reprezentate de politica de „diferențiere” a Departamentul de Stat, care favoriza R.S.R. față de celelalte state din „lagărul socialist”. În comparație cu arhivele acestor posturi de radio, presa exilului ne oferă foarte multe informații despre exilul românesc. Astfel, revistele exilului reflectă realități din politica internațională și din R.S.R., reprezentând, totodată, principala formă de acțiune și definire a grupurilor românești din exil. Dovada constă în faptul că revistele exilului reprezentau, explicit sau nu, organizațiile sale. În privința realităților din România Socialistă, publicațiile pribegiei le-au abordat cu mai puține scrupule, mai angajate, reflectând mai sincer și poate mai fidel decât posturile de radio modul cum românii se raportau la regimul Ceaușescu. Astfel, de exemplu, la Europa Liberă erau interzise atacurile la persona lui N. Ceaușescu, poreclele și jignirile care abundă în presa exilului. În plus, doar aici putem citi bancurile care circulau în țară și exil despre dictatorul de la București.

Orice demers istoric reprezintă un „dialog” între prezent și trecutul la care se raportează. În cazul de față, intenționăm reconstituirea unor trăsături definitorii ale epocii în care au loc evenimentele pentru a înțelege corect cauzele și motive unor atitudini și acțiuni. În acest context, pluralitatea de opinii exprimate în publicațiile exilului, sunt mai utile în comparație cu informațiile de la Europa Liberă, cenzurate de interesul de stat american sau de cele prelucrate ideologic, aflate în arhivele Securității.

Mai mult, subiectele sensibile precum revizionismul maghiar, foarte prezente în presa exilului, au fost parțial eludate din emisiunile postului de radio de la München, la indicațiile autorităților americane. Importanța acestui subiect este foarte mare pentru înțelegerea stării de spirit din România la începutul anilor '90 și pentru manipularea prin exacerbare a sentimentul național înainte și după 1989.

A.8. Revistele exilului și publicațiile din România zilelor noastre

Pentru o înțelegere cât mai deplină a acestui fenomen al presei românești din exil, care parcă refuză să fie plasat într-un tipar prestabilit, tinzând să-și creeze propria matriță, este utilă compararea lui cu presa scrisă din România zilelor noastre.

Astfel, revistele pribegiei se deosebeau de publicațiile actuale prin:

- Modul de imprimare empiric, multe fiind bătute la mașină și apoi multiplicare.
- Lipsa continuității și regularității apariției. Din punctul de vedere al ritmicității apariției, cel mai ambițios a fost săptămânalul sugestiv intitulat *Săptămâna Müncheneză* (1985-1987).³⁰ Altele apăreau sporadic, pentru a marca anumite evenimente. Spre exemplu, *Europa globală* a apărut ca urmare a unei reuniuni a grupului „Românilor liberi”, la Paris, inițiativă a lui Mihail Korne care reunea exilați din toate statele „lagărului socialist”.
- Cei care publicau în presa exilului nu erau plătiți pentru acest serviciu, de altfel multe publicații au apărut ca „one man paper”.
- Rețeaua de distribuție funcționa empiric din cauza inexistenței unor mari comunități românești compacte. Astfel, publicațiile exilului erau expediate prin poștă pe bază de abonament, comandă individuală sau schimb cu alte publicații și doar ca două excepții erau vândute în gările din Paris și München.

B. Critica internă

Publicațiile românilor din exil își procurau informațiile referitoare la situația din R.S.R. de la radio Europa Liberă, marile cotidiene vestice, serviciile occidentale de informații, proaspeții exilați etc. Multe dintre articolele din marile cotidiene occidentale erau inaccesibile conașionalilor noștri din afara granițelor, din cauza barierelor de limbă, lipsei banilor pentru mai multe abonamente și a timpului necesar lecturării. De asemenea, postul de radio Europa Liberă, care s-a distins prin bogăția și noutatea informațiilor despre R.S.R., se recepționa cu dificultate în Occident, din cauza direcționării undelor spre Europa Centrală și de Est. În aceste condiții, existența presei exilului românesc a fost rezultatul unei necesități obiective, nefiind condiționată de inițiativa și finanțarea directă din partea S.U.A. (prin intermediul Europei Libere) și a altor guverne Occidentale, așa cum pretindea Securitatea.

Revistele exilului au avut o orientare politică vădită, urmată fiind de valențele lor literare și istorice. Cu toate acestea, chiar și ultimele două preocupări au fost subordonate unui deziderat politic, înlăturarea regimului comunist și a influenței sovietice din România. Din punctul de vedere al naturii preocupărilor, este dificil de realizat o diferențiere a publicațiilor exilului pentru că, în cele mai multe cazuri, subiectele culturale coexistau cu cele politice, iar articolele cu tematică istorică erau tratate împreună cu cele care reflectau evenimente ale prezentului imediat. O dovadă a diversității subiectelor, dar și a modului cum revistele pribegiei, mai ales cele democratice, au reușit să acopere diversele nișe ale pieței, fără să se suprapună, o reprezintă apariția unor publicații precum *BIRE*, *Lupta* și *Dialog*. Totuși, dintre cele cu o pronunțată tentă culturală s-au remarcat buletinele Academiei Româno-Americane de Științe și Arte și ale Societății Academice Române, suplimentul cultural al revistei *Dialog*, *Limite*, *Corespondance* etc.

Instituirea „regimului autoritar” al generalului Ion Antonescu prin înfrângerea rebeliunii legionare din ianuarie 1940³¹ și, mai ales, instaurarea regimului comunist au determinat reapariția exilului românesc. Pornind de la această abordare extinsă, am considerat colaboraționiștii parte a exilului românesc. Mulți dintre aceștia au părăsit țara din motive politice, dar, apoi, din rațiuni materiale, au acceptat colaborarea cu regimul comunist. Un subcapitol al exilului colaboraționist poate fi dedicat, în principal, exilului de factură legionară sau antonesciană, care a căzut în mrejele așa-zisei politici naționaliste a regimului

Ceaușescu. În acest ultim caz, similitudinile ideologice au stat la baza colaborării cu regimul din R.S.R. Complexitatea acestor aspecte reprezintă o dovadă a păienjenșului de elemente, care conferă o mare mobilitate subiectului, determinând dificultăți însemnate în delimitarea publicațiilor exilului pe anumite categorii politice: legionare, colaboraționiste, democratice, antonesciene etc.

Având în vedere faptul că presa exilului a fost un spațiu de interes pentru serviciile secrete, o putem considera ca aparținând unei zone a „nisipurilor mișcătoare”. De aceea, determinată pentru o imagine cât mai obiectivă asupra subiectului în discuție este coroborarea surselor: presa exilului, arhivele personale și interviurile cu cei care au fost implicați în acest fenomen, rapoartele Securității, care pot fi consultate la C.N.S.A.S. și xenogramele discuțiilor din Biroul Politic al C.C. al P.C.R., de consultat la Arhivele Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.). În plus, considerăm că interpretarea acestor aspecte necesită stăpânirea unor noțiuni de cultură politică și existența spiritului intuitiv. Totuși, complexitatea și mobilitatea elementelor conferă tematicii un anumit farmec.

B.1. Delimitări de factură politică

A existat o tipologie foarte variată a publicațiilor românești din exil, implicând o mare diversitate a subiectelor abordate și a surselor acestora. Din punctul de vedere al orientării politice, revistele exilului pot fi încadrate în următoarele trei mari categorii:

- 1) revistele exilului democratic;
- 2) revistele exilului legionar;
- 3) revistele exilului colaboraționist.

Pe baza acestei clasificări, o trăsătură foarte importantă a surselor publicațiilor exilului era conferită de relațiile lor cu Europa Liberă. Din punct de vedere juridic, acesta a fost un post de radio american, chiar dacă, politic, a avut caracteristici care îl pot asocia exilului românesc. Astfel, studiourile acestui post de radio au reprezentat, în multe cazuri, cea mai importantă sursă de informație pentru redactorii, editorii și colaboratorii publicațiilor exilului. Importanța sa a constat în nouitatea și veridicitatea informațiilor despre R.S.R. Acestea erau procurate direct, prin intermediul angajaților implicați în fenomenul publicațiilor românești din „lumea liberă”, sau indirect, datorită relațiilor personale cu angajații

postului ori prin transcrierea și reinterpretarea transmisiunilor. Cu o intensitate redusă, a existat și un flux de sens opus al știrilor, dinspre presa exilului spre posturile de radio, în general, și spre Europa Liberă, în special. Spre exemplu, grupul exilului democratic de la Paris a oferit informații Europei Libere, prin intermediul Monicăi Lovinescu, postului BBC, prin Dinu Zamfirescu, și Vocii Americii, prin Radu Portocală.³² Acest lucru a fost posibil de la începutul anilor '80, când s-a produs o maturizarea a noilor asociații democratice ale exilaților din Paris.

Posturile de radio au reprezentat și o importantă sursă de venit pentru cei care au simțit nevoia să se implice în acțiuni politice și culturale în exil. Totuși, după informațiile adunate până în prezent, finanțarea publicațiilor exilului prin intermediul posturilor de radio, în cazurile restrânse numeric în care a existat, a fost exclusiv indirectă. Un exemplu elocvent este cel al lui Ion Dumitru din München, care a asigurat din salariul pe care-l primea de la Europa Liberă majoritatea fondurilor pentru cea mai importantă editură a exilului, Ion Dumitru Verlag, unde au fost editate publicațiile *Apoziția* și *Revista müncheneză*, sau doar imprimate și distribuite revistele *Curentul* și *Limite*.³³

1) Revistele exilului democratic au căpătat o pondere mai însemnată în anii '70-'80, în urma noului val de emigranți, cauzat de deteriorarea condițiilor de viață în R.S.R. Consecință directă a acestei situații a fost apariția următoarelor publicații: *Lupta* (Paris) editată de Mihail Korne și Antonia Constantinescu, *Dialog* (R.F.G.) apărut în anul 1977, aparținând Cercului Democratic al Românilor din Germania, de care s-a ocupat, din anul 1982, Ion Solacolu,³⁴ *Curentul* (RFG), publicat de Pamfil Șeicaru și Vasile Dumitrescu,³⁵ *Alergătorul de la Marathon* (Danemarca), editat de Victor Frunză, *Căminul românesc*, de care s-a ocupat, din anul 1982, Comunitatea Românilor din Elveția³⁶ etc. Ultima publicație menționată a avut un puternic caracter promonarhist. Aceste noi titluri s-au adăugat mai vechilor publicații, ca *BIRE*, editată de Rene Theo și apoi de Mihail Korne și Radu Câmpeanu la Paris³⁷ și grupului de presă aparținând lui I. Rațiu la Londra.³⁸ Considerăm că acest nou val imigraționist a mutat mai vechiul centru de greutate al exilului românesc din S.U.A. pe continentul european.

Caracteristică acestor noi publicații a fost bogăția informațiilor despre R.S.R., rezultat și al relațiilor bune cu posturile de radio, precum și un anume „ecou” sau chiar dialog³⁹ cu disidenții și cei care aveau de suferit în R.S.R. deoarece își manifestaseră dorința de a părăsi țara. De asemenea, ele au reflectat marile campanii anticomuniste ale exilului democratic:

a) Operațiunea Village Roumain, care a reprezentat un răspuns de mare răsunet în Occident la demolarea satelor românești.

b) Activitatea arhitectului George Gane și cartea-protest a profesorului Dinu C. Giurescu, care au constituit riposte la demolarea monumentelor laice și religioase din R.S.R., reflectate în presa exilului.

2) Revistele legionare au fost destul de numeroase, datorită numărului mare de „camarazi de cuib” aduși de Hitler în Occident, a posibilității financiare sporite de care dispuneau aceștia. Acest ultim aspect a fost posibil deoarece ei s-au stabilit în străinătate mai devreme și, mai ales, datorită faptului că s-au manifestat foarte activ, din punct de vedere politic. Considerăm tendința legionarilor din exil de a se exprima politic, aproape în exclusivitate prin revistele și cărțile lor, o altă cauză a numărului mare de publicații editate de aceștia.

Caracteristicile revistelor legionare erau osanalele aduse căpitanului, militantismul religios,⁴⁰ autohtonismul, misionarismul, extremismul, exclusivismul⁴¹ și anacronismul politic, reliefate prin exacerbarea revizionismului maghiar, a pericolului sovietic și prin antisemitism, temperat de teama unor riposte din partea autorităților occidentale.⁴² Menționăm că această ultimă trăsătură a fost folosită de Securitate pentru a-i incita pe legionari împotriva secției române a Europei Libere, unde au lucrat numeroși evrei. Un exemplu elocvent în acest sens este cel al revistei *Carpații*, editată de Traian Popescu la Madrid.⁴³ Din cauza criticilor adresate postului de radio Europa Liberă și a interesului excesiv pentru evenimente ale trecutului, presa legionară din exil oferă puține informații despre situația momentană din țară. Orientarea legionară reiese și din poziția față de evenimentele din 23 august 1944 și atitudinea critică față de exilul democratic, rege și partidele istorice. Bazându-se pe o ideologie extremistă, presa legionarilor din exil a fost eminentamente exclusivistă, apreciind fiecare inițiativă externă, în orice domeniu, cu implicații politice și sociale, drept „o nouă impostură”,⁴⁴ după formula „cine nu-i cu noi, este împotriva noastră”.⁴⁵

Dintre numeroasele revistele legionare amintim: *Țara și exilul* (Madrid), o excepție, deoarece avea informații la zi despre R.S.R.,⁴⁶ *Azi despre mâine*,⁴⁷ *Vatra* (Freiburg), *Cuvântul Românesc*, *Libertatea* (New York), *Curierul* (Los Angeles), *Scrisori legionare* (Buenos Aires) etc. O orientare filolegionară inegală, dar evidentă au avut publicațiile editate de George F.A. Boian în S.U.A.: *Porunca vremii!*,⁴⁸ *Tribuna noastră*,⁴⁹ *Fiii Daciei și Holocaust Christian. Patriot news*.

3) Revistele exilului colaboraționist. Dovadă a orientării lor procomuniste, aceste publicații nu criticau politica internă a regimului Ceaușescu, în schimb îi propagau cu dezinvolură teoriile propagandistice. Dintre care, cele mai des invocate au fost imperialismul sovietic și revizionismul maghiar.

În cele mai multe cazuri, publicațiile colaboraționiste nu prezentau prețul la care puteau fi cumpărate și nici apelurile disperate pentru sprijin financiar, omniprezente în celelalte reviste ale exilului. În schimb, beneficiau de numeroase reclame ale unor firme din R.S.R. (O.N.T., Comturist, TAROM etc.), dovadă că aveau suficiente fonduri. Din acest „club” damnabil au făcut parte următoarele publicații: *New York Spectator*, *Acțiunea Românească*, *Dreptatea* (New York), *Adevărul* (Detroit), editată de Comitetul pentru Apărarea Transilvaniei Românești,⁵⁰ *Ecouri Românești* (Toronto), *Europa și neamul românesc* (Milano),⁵¹ precum și *Carpații* și *Stindardul*,⁵² de factură legionară, respectiv, antonesciană. În cazul ultimelor două, menționăm că au existat diverse grade și perioade de colaborare. De exemplu, publicația *Stindardul*, editată la München de I. V. Emilian, spre deosebire de *Dreptatea*, de care s-a ocupat Dean Milhovan-Mitu,⁵³ nu și-a manifestat, în mod deschis, atitudinea proceaușistă, evidentă doar în anii '80.

Dintre publicațiile religioase aservite, s-a remarcat *Credința*, editată de Episcopia Misionară Ortodoxă Română din S.U.A. și Canada, păstorită de Arhiepiscopul Victorin, numit de la București.⁵⁴ Aceasta s-a aflat în conflict, în special, cu Episcopia Ortodoxă Română din SUA și Canada, aflată sub jurisdicția Patriarhiei Ruse din Exil și care a fost păstorită de episcopul Valerian Trifa până în anul 1984. „Vocea” lor a fost reprezentată de revista *Solia*.⁵⁵ Din cauza intrigilor Securității, care a exagerat trecutul legionar al episcopului Valerian Trifa, acesta a fost expulzat de autoritățile americane, refugiindu-se în Portugalia, unde a murit în anul 1987.

B.2. Natura informațiilor politice, element de identificare a surselor

Dificultăți metodologice. Din punctul de vedere al naturii preocupărilor, este dificil de realizat o diferențiere a publicațiilor exilului pentru că, în cele mai multe cazuri, subiectele culturale coexistau cu cele politice, iar articolele cu tematică istorică erau tratate împreună cu cele care reflectau evenimente ale prezentului. O dovadă a diversității

subiectelor, dar și a modului cum revistele exilului, mai ales cele democratice, au reușit să acopere diversele nișe ale pieței fără să se suprapună, au fost revistele *B.I.R.E.*, *Lupta* și *Dialog*.⁵⁶ Totuși, dintre publicațiile cu o pronunțată tentă culturală s-au remarcat buletinele Academiei Româno-Americane de Științe și Arte și ale Societății Academice Române, suplimentul cultural al revistei *Dialog*, *Correspondance* etc.

În funcție de spațiul din care erau adunate, dar și de implicațiile lor naționale sau internaționale, se pot delimita trei mari categorii de informații:

- I) Informații despre exil.
- II) Informații politice, economice, sociale și culturale din R.S.R.
- III) Informații din actualitatea internațională.

Pe baza acestora, putem identifica și clasifica sursele presei românești din exil.

I) Informațiile despre exil

Acestea au reflectat, în principal, diversele inițiative de unificare a exilului. În acest caz, sursele au fost reprezentate de înșiși membrii exilului „angajat”, care își trimiteau articole prin poștă, reflectând activitatea lor politică, precum și preocupările culturale și religioase. Menționăm că nici un colaborator al publicațiilor democratice și legionare nu a fost plătit pentru articolele scrise. Astfel, imboldul de a scrie fără recompense financiare, a avut exclusiv cauze de natură psihologică și sociologică. Dintre acestea, amintim:

- În primul rând, nevoia de socializare în mediul etnic și lingvistic natal, pentru românii risipiți în afara granițelor țării.
- Necesitatea de a continua unele preocupări avute anterior în țară. Astfel, cei care participaseră la serate culturale sau fuseseră membrii ai cenaclurilor literare, ajunși în exil, au simțit nevoia să continue această activitate. Ca rezultat, au apărut cenaclurile literare din exil. Spre exemplu, la München, începând din 1969, a funcționat Cenaclul literar-artistic *Apoziția* și revista care-i purta numele și îi populariza comunicările.
- Reflexul venit din impulsul de a face politică, având în vedere că mulți dintre membrii exilului „activ” făcuseră politică în rândurile partidelor istorice sau activaseră în cadrul partidului comunist.

- Persoane care, din alte motive decât cele politice, avuseseră de suferit, într-un fel sau altul, de pe urma regimului comunist. Astfel, acestea au simțit nevoia să se revanșeze, criticându-i ideologia, mijloacele și metodele.
- Persoane care doreau să se afirme în rândurile exilului românesc sau voiau să facă gazetărie, în condițiile în care nu reușiseră să activeze la secția română a unui post de radio străin (Europa Liberă, Deutche Welle, BBC).

Menționăm că aceste motive ale existenței presei românești din exil nu se exclud reciproc și constituie o tratare neexhaustivă a cauzuisticii fenomenului.

Multe din publicațiile românilor din „lumea liberă” reprezentau asociații politice, culturale și religioase, care s-au constituit în jurul revistelor sau, chiar, au făcut posibilă apariția acestora. Din acest motiv, relațiile dintre aceste organizații românești s-au reflectat mai ales în textele articolelor scrise în limbă română, pentru că erau destinate românilor din exil. În același timp, subiectele despre R.S.R. au fost prezentate și în limbi de circulație internațională, deoarece se adresau, de asemenea, opiniei publice, autorităților naționale din Occident și organizațiilor internaționale. Scopul lor era de a sensibiliza Occidentul cu privire la încălcările drepturilor omului în R.S.R. Astfel, *Free Romanian Press*, varianta în limba engleză a publicației *Românul liber*, editată de Ion Rațiu la Londra, a fost trimisă gratuit oficialităților politice, economice și culturale din „lumea liberă”.

Polemicile cele mai aprinse s-au iscat, în general, între exilul guvernării Antonescu, în majoritate legionar și noii exilați, din anii '70-'80. Astfel, exilații anilor '40 îi suspectau pe cei din noile valuri de faptul că ar fi fost „contaminați” ideologic de virusul comunismului, în timp ce nou veniții în „lumea liberă” răspundeau prin acuze legate de o imaginea deformată asupra situației din țară a mai vechilor compatrioți. Din păcate, diferențele ideologice, de generație sau val emigraționist, nu au fost singurele motive de dispută în presa exilului. Gelozia personală, amplificată prin manevrele Securității, a determinat chiar mai multă discordie. Astfel, divergențele dintre grupul democratic din jurul lui R. Câmpeanu, care a editat *BIRE*, și cel condus de Ion Rațiu, care a editat *Românul liber*, au fost dublate de cele dintre legionarii simiști, editorii publicației *Țara și exilul* și cei codreniști, care își popularizau opiniile prin intermediul revistei *Vatra*.

O altă racilă care a divizat exilul românesc, reflectată și în presa acestuia, a fost reprezentată de suspiciunea de colaborare cu regimul comunist, manifestată sub forma unei adevărate „vânători de vrăjitoare”. Erau etichetați „colaboratori” nu numai cei care vizitau R.S.R. și care, în marea majoritate a cazurilor, s-au dovedit a-și merita acest apelativ, dar și cei care au ajuns în exil „cu acte în regulă”. Această stare de spirit a fost întreținută și încurajată cu dibăcie de ofițerii Direcției de Informații Externe a Securității, care urmăreau astfel divizarea membrilor exilului.

Unele informații se disting prin clarviziunea lor, dar și prin soluțiile fanteziste. Astfel, I. Varlaam a anticipat că „problema reconstrucției țărilor din Est va fi marcată de era comunistă, preconizând ca statele din lume să se pună de acord pentru limitarea suveranității și o organizație mondială să poată interveni ori de câte ori va fi necesar”.⁵⁷

Nu lipseau nici informațiile practice, în special pentru nou veniți, precum condițiile pentru obținerea azilului politic, locurile de muncă disponibile, cursurile de respecializare etc.

II) Informațiile politice, economice, sociale și culturale din R.S.R.

a) Subiectul predilect l-au constituit încălcările flagrante ale drepturilor omului de către regimul Ceaușescu, mai ales ale prevederilor dreptului umanitar, care decurgeau din Actul Final de la Helsinki și din declarațiile finale ale reuniunilor C.S.C.E.

Pentru informațiile despre țară, au fost utilizate următoarele surse: presa R.S.R., disidenții, proaspeții exilați, rapoartele organismelor internaționale și cele ale Bucureștiului, solicitate de instituțiile ONU, serviciile de informații și agențiile de presă din Occident, personalul ambasadelor străine și studenții străini la București, presa internațională etc. Dintre românii din R.S.R., care și-au riscat poziția socio-profesională oferind informații membrilor exilului și organizațiilor internaționale, în general, și Europei Libere, în special, au beneficiat de atenție deosebită din partea Securității cei care activau în domeniile umaniste și artistice, medicii, membrii fostelor partide interbelice și ai familiilor cu rude în străinătate, foștii deținuți politici, tinerii iubitori de muzică occidentală etc. Aceștia și-au trimis scrisori sau au telefonat în Occident

1) **Presa R.S.R.** era distribuită în Occident de către autoritățile de la București, din motive propagandistice.

Din aceasta, au fost preluate și comentate:

a) Legile, implicațiile lor interne și externe, precum și gradul de armonizare al acestora cu obligațiile internaționale asumate de regimul Ceaușescu.

b) „Concepte” politice, precum cele de „umanism”, „dictatura proletariatului” devenită, în 1981, „democrație populară”, „societate socialistă multilateral dezvoltată” etc.

c) „Concepte” economice (de exemplu: „De la fiecare după posibilități, pentru toți după necesități”, care s-a transformat în „Noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc”, „Timpul trece, leafa merge, noi muncim cu spor”, „Hai la muncă să muncim, dă Doamne să nu găsim!” etc.) Ineficacitatea acestui sistem economic a obligat regimul Ceaușescu să introducă „acordul global”, principiu al economiei de piață în virtutea căruia erai plătit în funcție de performanțele economice personale și ale întreprinderii. În legătură cu conceptul de „umanism”, Ctin. Mareș scria în revista *B.I.R.E.*: „exterminarea adversarilor în temnițe, capătă numele de umanism comunist”.

d) Au fost comentate și discutate „conceptele” culturale: proletcultismul,⁵⁸ protocronismul,⁵⁹ reflectate și în „Tezele din iulie 1971”.

e) Problemele de viață cotidiană recunoscute în presa R.S.R.: bișnița, înflorirea pieței negre, noua valută – țigările Kent –, dificultățile din agricultură etc.

f) Raționalizarea excesivă a consumului de energie electrică și termică, care, printre alte efecte dezastruoase, afectase turismul, în condițiile în care Actul Final de la Helsinki a fost printre primele documente internaționale, chiar dacă doar regionale, care prevedeau măsuri de dezvoltare a acestuia.

g) Problematika ecologică era de mare actualitate în Occident, în urma dezastrului de la Cenobâl. În aceste condiții, desecările și extinderea terenurilor cultivate, în special pe cursul Dunării, au reprezentat argumente pentru fundamentarea acuzațiilor la adresa regimului Ceaușescu.

2) **Proaspeții exilați.** Cei care tocmai părăsiseră țara, refugiindu-se în exil și numai în cazuri izolate, aceia care aveau intenția să se reîntoarcă în R.S.R. Pensionarilor, etnicilor maghiari, enoriașilor bisericilor neoprotestante și disidenților le-a fost permisă trecerea frontierelor țării spre Occident cu o mai mare lejeritate. Astfel, din rândurile acestora au provenit o parte însemnată a surselor presei exilului românesc. Lor li s-au alăturat cetățenii români de religie mozaică și cei de origine etnică germană, care au fost cumpărați, în valută, de rudele sau guvernele

israelian respectiv, german. Regimul Ceaușescu se dispensa cu ușurință de pensionari, pentru a nu le mai plăti pensiile, în ciuda faptului că statul socialist se folosisese de munca și inteligența lor. În privința etnicilor maghiari, plecarea acestora era încurajată, deoarece înlesnea politica de românizare a unor regiuni din Transilvania. Disidenții și opoziții au reprezentat o categorie politică redusă numeric și destul de individualistă, pe care regimul a preferat să-i transforme în posibili exilați, compromițându-i prin asocierea etichetei de „pașaportari”. Astfel, scopurile nobile ale unor acțiuni curajoase erau ușor discreditate, prin înlocuirea lor cu un pașaport pentru Occident sau prin expulzarea, alături de deținuți de drept comun.

3) **Rapoartele organismelor internaționale, guvernamentale și neguvernamentale** precum Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului în România (Paris), Amnesty International, Departamentul de Stat al S.U.A., Societatea Internațională pentru Drepturile Omului, cu sediul la Frankfurt pe Main, organizația Medici fără frontiere, Comisia pentru Drepturile Omului (O.N.U.), Comitetul pentru Apărarea Drepturilor Omului (organism O.N.U.) etc. au reprezentat sursele presei democratice din exilul românesc. În cazul ultimei organizații menționate, au avut un ecou însemnat și rapoartele înaintate de R.S.R. acestui organism internațional, pe baza Pactului internațional privind drepturile civile și politice. În plus, rapoartele organizațiilor de monitorizare a respectării Actului Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa și a declarațiilor finale ale reuniunilor C.S.C.E. de la Belgrad, Madrid și Viena au fost intens mediatizate de presa exilului democratic.

4) **Serviciile occidentale de informații.** De exemplu, revista *B.I.R.E.* primea informații de la serviciile franceze, prin intermediul lui Rene Theo.

5) **Relațiile personale cu angajați ai agențiilor occidentale de presă.** În acest caz, un rol important l-au avut, la Paris, Mihnea Berindei, Dinu Zamfirescu și Ariadna Combes.

6) **Personalul ambasadelor,** mai ales, spre asfințitul regimului Ceaușescu. Informațiile din țară, mai ales cele care priveau situația unor disidenți de notorietate, au ajuns în Occident și prin intermediul personalului ambasadelor. Este și cazul „scrisorii celor șapte” (1989), care a ajuns la Europa Liberă prin intermediul lui Coen Stork, la acea dată ambasadorul Olandei la București. De exemplu, în Franța informațiile de la ambasadă străină la București erau centralizate la Ministerul Francez de Externe.

7) **Informații din presa internațională despre R.S.R.** Până la „mișcarea Goma”, presa franceză, de exemplu, a fost, în multe cazuri, favorabilă regimului Ceaușescu.⁶⁰ Din păcate, în acest caz, s-a remarcat și cel mai mare cotidian francez *Le Figaro*. Ziarele de stânga din Franța au fost cele mai anticeaușiste. Ca un paradox, anticeaușismul francez a început la marile cotidiene de stânga. Astfel, cotidianul *La Rouje* a publicat un reportaj de o pagină despre greva minerilor din Valea Jiului, care a avut loc în anul 1977. Totuși, un rol important în susținerea cauzei exilului în presa franceză, l-a avut Mihnea Berindei prin relațiile lui personale la ziarele centrale *Liberation*, *Le Matin* și *Le Mond*. În cazul ultimei publicații, au contat și relațiile Monicăi Lovinescu. Un flux informațional cu dublu sens, de la presa franceză spre cea a exilului și invers s-a remarcat cu ocazia unor cazuri celebre precum „Afacerea Pordea”, „Afacerea Ariane” „Cazul Virgil Tănase” etc.

Exilații români de la Paris trimiteau ziariști străini la diferite adrese din R.S.R. ale unor disidenți cunoscuți, în schimb primeau informații despre aceștia, la întoarcere.

III) Informații din actualitatea internațională

În acest caz, s-au remarcat subiectele despre relațiile sovieto-americane și situația următoarelor statelor din „blocul socialist”: Polonia, Ungaria, Cehoslovacia etc.

Astfel, presa exilului democratic redă o imagine critică a României în perioada comunistă, utilă pentru cercetătorii interesați. În plus, revistele legionare reprezintă o sursă foarte prețioasă pentru cei ce doresc să aprofundeze istoria acestui curent politico-ideologic, iar pe baza informațiilor din publicațiile colaboraționiste, putem reconstitui elemente de propagandă a regimului comunist și metodele „soft” ale Securității. În aceste condiții, considerăm presa exilului ca fiind parte a patrimoniului cultural românesc.

NOTE

- 1 Un caz tipic, foarte sugestiv pentru acest proces desfășurat de Securitate este cel al revistei *Stindardul*, editată la München de I. V. Emilian. Pentru detalii, vezi dosarul S.I.E. nr. 379 al lui I. V. Emilian, vol. I, II, și III, aflate în Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare A.C.N.S.A.S.)
- 2 De exemplu, conform unei fișe din arhivele Securității, dintre publicațiile ostile regimului, cel mai mare tiraj l-au avut cele din SUA, ca *Micro Magazin* (decadal), care avea 8 000 de exemplare, *Universul Liber* (bilunar), cu 2 000 de exemplare și *Agora* (semestrial) cu un tiraj de 1 000 de exemplare. Revistele legionare au avut cel mai mic tiraj: *Exilul solidar* (lunar) cu 300 de exemplare și *Boian News Service* (sporadic) cu 100 de exemplare. Cea mai importantă publicație legionară de pe continentul american a fost *Cuvântul românesc* (lunar), apărută într-un tiraj de 100 de exemplare, în Canada. În Europa, au fost publicate *Românul Liber* (lunar), editat bilingv (român-englez) de U.M.R.L. la Londra, cu un tiraj de 1 500 de exemplare, *B.I.R.E.* (bilunar), editat la Paris în 200 de exemplare, în limbile română și franceză, *Lupta* (bilunar), editat la Paris, tot în 200 de exemplare, *Opinii* (sporadic), apărut la Paris în 100 de exemplare, *Stindardul Românilor* (trimestrial), editat în R.F.G. în 300 de exemplare. Pentru detalii privind tirajul acestor reviste, vezi A.C.N.S.A.S., fond S.I.E., dosar 34, vol. II, f. 44.
- 3 Françoise Choay, *Alegoria patrimoniului*, Ed. Simetria, București, 1998, p. 2.
- 4 Aproximativ 10 - 20 % după părerea domnului Ion Dumitru, fost exilat și proprietar al editurii cu același nume, cea mai importantă din comunitatea românilor din exil. Interviu cu domnul Ion Dumitru, din data de 1 iunie 2004, București.
- 5 Cele mai multe articole despre R.S.R. au apărut în presa franceză, constituind unul dintre motivele menținerii subsecției românești de la Paris a postului de radio Europa Liberă. Acest lucru a fost facilitat și de faptul că, până la începutul anilor '80, majoritatea articolelor din presa franceză despre țara noastră au fost favorabile regimului Ceaușescu. Tocmai grupul de exilați din jurul Monicăi Lovinescu și al lui Virgil Ierunca – care conduceau subdiviziunea de la Paris a postului de radio american – a contribuit decisiv la conștientizarea treptată de către ziarisții francezi a adevăratei fețe a regimului din R.S.R.
- 6 Interviu cu Dinu Zamfirescu, din data de 15 mai 2004, București.
- 7 „SUA finanțează și controlează prin intermediul CNR, «fițiucile» *România* și *La Nation Roumaine*, și prin intermediul CIA și F.B.I. ziarele *Vocea Libertății* și *Gânduri din exil*”. Ministerul vest-german al Refugiaților sprijină cu fonduri publicațiile *Cuvântul în Exil* și *Stinadardul* și unele ziare ale organizațiilor *Volksdeutsche*, ca *Donauschwabe* și *Siebenbürgische Zeitung*. Organele

poliției franceze acordă ajutoare materiale periodicului *B.I.R.E.*" Pentru detalii, vezi *Securitatea. Structuri, cadre, obiective și metode (1967-1989). Documente inedite din arhivele secrete ale comunismului*, vol. îngrijit de Florica Dobre, Elis Neagoe-Pleșa și Liviu Pleșa, București, Ed. Enciclopedică, 2006, vol. II, p. 340. (Notă. Vezi: *Activitatea propagandistică desfășurată de emigrația română prin presă și tipărituri, din 26 iulie 1968*).

8 Aceasta era formula utilizată de Securitate pentru a denumi publicațiile românești din „lumea liberă”, care aveau o atitudine ostilă regimului de la București.

9 Din punctul de vedere al frecvenței apariției, cea mai ambițioasă „fițuică reacționară” a fost *Săptămâna müncheneză*, care și-a propus a fi un adevărat săptămânal românesc, în antiteză cu revista *Săptămâna* de la București, editată de Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor. Aceste informații au fost obținute în urma interviului cu domnul Ion Dumitru, pe 01. 06. 2004. Pentru detalii, vezi Sorin Gabriel Ioniță „*Săptămâna müncheneză*”, în *Ziarul de Duminică*, suplimentul *Ziarului Financiar*, București, nr. 205, din 25 iunie 2004, p. 4.

10 Pentru detalii, vezi *idem*, „*Opinii*”, în *ibidem*, nr. 223, din 29 octombrie 2004, p. 4.

11 Pentru detalii, vezi *idem*, „*Cuvântul românesc*”, în *ibidem*, nr. 256, din 24 iunie 2005, p. 4.

12 Pentru detalii, vezi *idem*, „*Cuvântul în exil*”, în *ibidem*, nr. 193, din 16 aprilie 2004, p. 4.

13 Acest angajament politic, negociat timp de trei ani, a fost semnat la data de 1 august 1975, în capitala Finlandei, de șefii de state sau de guverne din 33 de țări europene, plus Statele Unite și Canada. Din partea R.S.R., Actul Final a fost semnat de N. Ceaușescu.

14 A fost adoptat și deschis semnării, ratificării și aderării de către Adunarea Generală a O.N.U., prin rezoluția 2200 A (XXI) din 19 decembrie 1966. R. S. România a semnat Pactul la 27 iunie 1968 și l-a ratificat prin Decretul Consiliului de Stat nr. 212-1974 (publicat în Buletinul Oficial al R. S. România, anul X, partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974). A intrat în vigoare la 3 ianuarie 1976, conform prevederilor art. 27. Pentru detalii, vezi Nicolae Ecobescu, *Drepturile omului în lumea contemporană: Culegere selectivă de documente*, Ed. Politică, București, 1983, p. 365.

15 A fost adoptat și deschis semnării, ratificării și aderării de către Adunarea Generală a O.N.U., prin rezoluția 2200 A (XXI) din 16 decembrie 1966. R. S. România a semnat Pactul la 27 iunie 1968 și l-a ratificat prin Decretul Consiliului de Stat nr. 212-1974 (publicat în Buletinul Oficial al R. S. România, anul X, partea I, nr. 146 din 20 noiembrie 1974). A intrat în vigoare la 23 martie 1976, conform art. 49. În conformitate cu prevederile stipulate în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Secretarul General

- O.N.U. trimitea rapoartele Comitetului Drepturilor Omului, de fiecare dată când acesta le solicita. Pe baza rapoartelor, Comitetul întocmea propriile sale rapoarte, pe care le înainta apoi statelor membre și Consiliului Economic și Social, în *ibidem*, p. 378. Practic, exista un mecanism care presupunea crearea unor presiuni politice și juridice pentru ca statele să-și onoreze obligațiile internaționale în acest domeniu. Dovadă a ineficienței acestui sistem, a fost degradarea situației drepturilor omului din anii '80, în România.
- 16 Mircea Carp, „Clauza națiunii celei mai favorizate și relațiile româno-americane”, în *Anii 1973-1989: Cronica unui sfârșit de sistem*, Fundația Academia Civică, București, 2003, p. 300.
- 17 Mihail Korne s-a născut în 1926 la București, ca fiu al generalului Radu Korne, sacrificat în închisorile comuniste după ce fusese decorat pe front. M. Korne a părăsit ilegal România în 1948, stabilindu-se în Suedia și apoi în Franța, unde și-a terminat studiile economice și a prosperat în afaceri. O vreme a colaborat la revista *B.I.R.E.*, abandonând această redacție din cauza divergențelor cu Radu Câmpeanu. Astfel, începând din anul 1983, a editat propria lui publicație, intitulată *Lupta*. Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice. Destine în 1222 de fișe alcătuite pe baza dosarelor din arhivele Securității*, Ed. Compania, 2002, p. 343.
- 18 Antonia Constantinescu (1940-1999) s-a născut la București, unde a absolvit Facultatea de Filologie, în anul 1964. A fost îndepărtată din învățământul superior deoarece nu a vrut să se înscrie în Partidul Comunist Român (P.C.R.). În anul 1981, cu ocazia unei călătorii în Occident a refuzat să se întorcă în țară, stabilindu-se la Paris. Din septembrie 1983 a devenit redactor-șef al gazetei *Lupta*, care a fost editată până la moartea Antoniei Constantinescu, în vara anului 1999. A mai colaborat la emisiuni culturale la postul de radio Europa Liberă. *Ibidem*, p. 84.
- 19 Petre Vălimăreanu s-a născut în 1909 la Valea Foi (astăzi jud. Argeș) și a încetat din viață în 1994, la Freiburg (Germania). În anul 1932, a aderat la Mișcarea Legionară, absolvind Facultatea de Teologie din București doi ani mai târziu. Într-o fișă a Securității, acesta era prezentat ca fiind împotriva regimului comunist din țară și a legionarilor din exil aflați sub conducerea lui Horia Sima. *Ibidem*. pp. 342-343.
- 20 „Organele noastre au posibilitatea de a publica în această fișă (este vorba despre *Vatra* – n.n.) materiale care să ducă la adâncirea disensiunilor dintre legionari.” Pentru mai multe detalii vezi *Ibidem*, p. 343.
- 21 Pentru detalii vezi A.C.N.S.A.S., Fond S.I.E.-IV. Emilian, dosar 379, vol. I-III.
- 22 Pamfil Șeicaru (1894-1980). În 1918, a debutat în cariera de ziarist, în anul 1923 a devenit redactor șef al cotidianului *Cuvântul*, iar din 1927 a preluat acțiunile cotidianului *Curentul*. Sub directoratul lui, această publicație a fost una dintre cele mai combative și populare gazete în perioada interbelică și în anii celui de-al doilea război mondial. Astfel, Pamfil Șeicaru a fost unul

dintre cei mai importanți ziarști din perioada de dinainte de instaurarea regimului comunist. Dovadă a succesului lui de presă, P. Șeicaru a fost ales de trei ori deputat independent în Parlamentul României.

Spre sfârșitul războiului, a fost trimis de Mihai Antonescu în Spania pentru a tatona terenul în vederea ieșirii României din război, precum și pentru a face propagandă antisovietică în condițiile ocupării iminente a țării noastre de către Armata Roșie. În țară, a fost condamnat la moarte în contumacie. În exil, și-a continuat activitatea publicistică și de cercetare istorică. În 1974, Pamfil Șeicaru l-a cunoscut pe Vasile Dumitrescu la München, unde s-a și stabilit. La 11 ianuarie 1978, după ce a cedat lui Vasile Dumitrescu toate drepturile sale asupra ziarului *Curentul*, acesta reapărând doar sub forma unui periodic. Pentru mai multe informații, vezi *Ibidem.*, p. 315.

23 Vasile Dumitrescu (1916-1992), jurist de profesie, a lucrat pentru serviciile secrete românești din timpul războiului și apoi s-a retras cu armata germană. În Republica Federală Germană a fost lector de științe politice pentru armată, prin natura profesiei acționând în colaborare cu serviciile secrete germane. *Ibidem.*, p. 116.

24 *Curentul*, München, anul L, nr. 5923, marți 11 aprilie 1978, p. 6.

25 Este cazul lui I.V. Emilian, care a făcut astfel apel la resursele financiare ale Securității. Pentru detalii vezi A.C.N.S.A.S., Fond S.I.E.- I.V. Emilian, dosar 379, vol. III, f. 14.

26 Pentru detalii, vezi, Fond S.I.E.- Pamfil Șeicaru, dosar 86, vol. VIII, f.170.

27 Pentru mai multe informații, vezi Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc*, Ed. Curtea Veche, București, 2005, p. 474.

28 *B.I.R.E.*, Paris, anul 31, numărul 688, 25 decembrie 1978, p. 9.

29 *Ibidem.*

30 *Săptămâna Müncheneză* a fost editat în capitala Bavariei de domnul Ion Dumitru, ca o alternativă viabilă la revista *Săptămâna* de la București, editată de Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor. Informația a fost obținută în urma interviului cu domnul Ion Dumitru pe 1 iunie 2004, București.

31 Până în anii '80, majoritatea exilului angajat era constituit din legionarii plecați în zona de ocupație a Germaniei în urma înfrângerii „rebeliunii legionare”. Aceștia au fost utilizați de regimul nazist ca monedă de șantaj în relațiile cu regimul Antonescu. Astfel, mulți dintre legionari au rămas în Occident și după război, combătând regimurile de la București prin revistele și cărțile lor.

32 Interviu cu domnul Dinu Zamfirescu, realizat pe 15 mai 2004.

33 Acesta a avut preocupări intense în domeniul presei scrise și editării de carte și pentru că a lucrat numai la secția destinată strănerii informațiilor - „Monitoring” - , nereușind să activeze, în calitate de ziarist, la secția românească a Europei Libere. Activitatea lui în calitate de exilat a fost inspirată,

- mai ales, de realizările membrilor celorlalte exiluri ale statelor din interiorul „Cortinei de fier”. Astfel, grupul din jurul editurii Ion Dumitru Verlag – „cei trei B”: Doru Braia, Radu Bărbulescu și Ioan Bodiș, plus George Stana – a considerat ca fiind indispensabile pentru exilul românesc din R.F.G. o editură, un fond de ajutorare pentru nou veniți, o revistă și un cenaclu literar. Interviu cu domnia Ion Dumitru și Doru Braia, din data de 15. 06. 2004.
- 34 Pentru detalii, vezi Sorin Gabriel Ioniță, „Publicația exilului revigorat - *Lupta*”, în *Ziarul de Duminică*, suplimentul *Ziarului Financiar*, București, nr. 191, din 19 martie 2004, p. 4.
- 35 Pentru detalii, vezi *idem*, „*Curentul*”, în *ibidem*, nr. 207 din 9 iulie 2004, p. 4.
- 36 Pentru detalii, vezi *idem*, „*O voce a românilor din Elveția – „Căminul românesc”*”, în *ibidem*, nr. 209, din 23 iulie 2004, p. 4.
- 37 *Idem*, „*Vocile exilului: revista B.I.R.E.*”, în *ibidem*, nr. 186 din 13 februarie 2004, p. 4.
- 38 *Idem*, „*The Free Romanian*”, în *ibidem*, nr. 219 din 1 octombrie 2004, p. 4.
- 39 Comunicarea domnului Dinu Zamfirescu, prezentată în cadrul mesei rotunde „Sursele exilului românesc după 1945”, din data de 8 noiembrie 2006, la Facultatea de Istorie, Universitatea din București.
- 40 Sorin Gabriel Ioniță, „*Curierul*”, în *Ziarul de Duminică*, suplimentul *Ziarului Financiar*, București, nr. 217, 17 septembrie 2004, p. 4.
- 41 *Idem*, „*Fiii Daciei*”, în *ibidem*, nr. 236, din 4 februarie 2005, p. 4.
- 42 *Idem*, „*Vatra*”, în *ibidem*, nr. 189, din 5 martie 2004, p. 4
- 43 *Idem*, „*Carpații*”, în *ibidem*, nr. 225 din 12 noiembrie 2004, p. 4.
- 44 Interviu cu Ion Dumitru, realizat pe 6 iunie 2004.
- 45 Sorin Gabriel Ioniță, „*Fiii Daciei*”, în *Ziarul de Duminică*, suplimentul *Ziarului Financiar*, București, nr. 236, din 4 februarie 2005, p. 4.
- 46 *Idem*, „*Țara și exilul*”, în *ibidem*, nr. 221, din 6 august 2004, p. 4.
- 47 *Idem*, „*Azi despre mâine*”, în *ibidem*, nr. 195, din 16 aprilie 2004, p. 4.
- 48 *Idem*, „*Porunca vremii!*”, în *ibidem*, nr. 244, din 1 aprilie 2005, p. 4.
- 49 *Idem*, „*Tribuna noastră*”, în *ibidem*, nr. 234, din 25 ianuarie 2005, p. 4.
- 50 *Idem*, „*Adevărul*”, în *ibidem*, nr. 252, din 27 mai 2005, p.4.
- 51 *Idem*, „*Europa și neamul românesc*”, în *ibidem*, nr.230, din 27 decembrie 2004, p. 4.
- 52 *Idem*, „*Stindardul*”, în *ibidem*, nr. 201, din 28 mai 2004, p. 4.
- 53 *Idem*, „*«Dreptatea» lui Ceaușescu*”, în *ibidem*, nr. 227 , din 26 noiembrie 2004. p. 4.
- 54 *Idem*, „*Credința*”, în *ibidem*, nr. 248, din 29 aprilie 2005, p. 4.
- 55 *Idem*, „*O voce a românilor din S.U.A. – Solia*”, în *ibidem*, nr. 246, din 15 aprilie 2005, p. 4.
- 56 Interviu cu Dinu Zamfirescu, realizat pe 15 mai 2004.
- 57 *B.I.R.E.*, Paris, anul 31, numărul 688, 25 decembrie 1978, p. 13.

- ⁵⁸ Curent cultural (apărut în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie) ale cărui principii estetice se reduceau la ideea formării unei culturi „pur proletare” și care respingea întreaga moștenire culturală a trecutului. – După rus. proletkul’tovsčina, în <http://dexonline.ro/search.php?cuv=prolecultism>.
- ⁵⁹ Curent de idei preocupat să pună în valoare elementele de prioritate în afirmarea unei idei, a unei teme etc. în istoria culturii (la nivel universal). – Proto- + [sin]cronism, în <http://dexonline.ro/search.php?cuv=protocronism>.
- ⁶⁰ Informație de la Matei Cazacu, primită la data de 15 august 2006.

BIBLIOGRAFIE

A. Arhivă

Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.),
București - fonduri ale Direcției de Informații Externe (D.I.E.)

- 1) Fondul Pamfil Șeicaru
- 2) Fondul I.V. Emilian

B. Lucrări generale

CARP, Mircea, „Clauza națiunii celei mai favorizate și relațiile româno-americane”,
în *Anii 1973-1989: Cronica unui sfârșit de sistem*, Fundația Academia Civică,
București 2003.

CHOAY, Françoise, *Alegoria patrimoniului*, Ed. Simetria, București, 1998.

CIOROIANU, Adrian, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului
românesc*, Ed. Curtea Veche, București, 2005.

PELIN, Mihai, *Opisul emigrației politice. Destine în 1222 de fișe alcătuite pe baza
dosarelor din arhivele Securității*, Ed. Compania, București, 2002.

C. Interviu

Dumitru, Ion, din data de 1 iunie 2004, București.

Zamfirescu, Dinu, din data de 15 mai 2004, București.

D. Documente publicate

ECOBESCU, Nicolae, *Drepturile omului în lumea contemporană: Culegere selectivă
de documente*, Ed. Politică, București, 1983.

DOBRE, Florica, Neagoe-Pleșa, Elis și Pleșa, Liviu, *Securitatea. Structuri, cadre,
obiective și metode (1967-1989). Documente inedite din arhivele secrete
ale comunismului*, București, Ed. Enciclopedică, 2006, vol. II.

E. Reviste

Ziarul de Duminică, suplimentul *Ziarului Financiar*, București, perioada
2002-2005.

Curentul, München, nr. 5923, anul 1978.

B.I.R.E., Paris, numărul 688, anul 1978.

F. Site-uri

<http://dexonline.ro/>

THE PRESS OF THE ROMANIAN EXILE – A COMPONENT OF THE NATIONAL PATRIMONY (1975-1989)

A. External critique

A.1. Sources

The current study mainly relies on the publications of the exile to be found at *the National Institute for the Memory of the Romanian Exile (N.I.M.R.E.)* and at the *Romanian Institute for Recent History (R.I.R.H.)*, as well as on the personal archives within these institutions. It is also supported by the memoirs of several exiled people and by the archives at *the National Council for the Study of the Securitate Archives (C.N.S.A.S.)*, etc. In total, I have accessed approximately thirty titles, representing much or less complete collections of the exile press.

However, the collections brought in the country number the most representative titles, considered from the point of view of the information amount, readership, regularity and publication span. It is to note that the most complete collection of the Romanian exile press is found at the Romanian Library in Freiburg. Moreover, this panorama has been made complete following several recordings of former exiled people and reading their journals and memoirs.

The stage of the research. As a research topic, the exile benefits from a vast bibliography. However, in what concerns exile publications, the only important work to unitarily approach the phenomenon is *“The Romanian Literary Exile Encyclopaedia”*, authored by Florin Manolescu, Compania Publishing House, Bucharest, 2003.

A.2. Methodological Paradigm – Exile Magazines: Political Weapon and Historical Source

One of the main strategies to approach the topic relies on the phenomenon’s past utility and present manifestation. From this

perspective, we shall approach the press edited by the Romanians living abroad as a political action factor of the age or as a historical documentation source for present and future researchers.

The Securitate – the party's armed extension– tried to counteract the anti-Communist character of exile publications and use them for a pro-Ceausescu propaganda targeting Romanians living in exile and foreign citizens.¹ An accusation the repressive Bucharest-based structures brought against the exiled Romanian editors regarded the “engagement of S.R.R. (Socialist Republic of Romania) writers”, who could publish their works in these censorship-free exile magazines.

The relatively low readership these publications² benefited from represents a supplementary barometer of the importance this phenomenon had at the time. The largest readership was in the United States; the circulation of the publications relied less on the regularity of the apparition, but more on the general financial possibilities. Most of these magazines were financed from the already scarce funds of the Romanian exiles.

A.3. Terminological and Conceptual Definitions

1) Patrimony. Goods inherited from parents; hereditary possession.
2) Total of goods (material or spiritual) belonging to a community; common good. / <Lat. *Patrimonium*, fr. *Patrimoine*, according to the Romanian Explicative Dictionary (DEX), published by the Romanian Academy, Bucharest, 2002. Bearing in mind the semantic definition of the term *patrimony*, we shall consider the material and spiritual inheritance of the Romanian Diaspora. In our opinion, exile magazines are a historical patrimony, originally and uniquely reflecting an important stage of political, social and cultural history.

The following represent the detailed characteristics of exile magazines:

- they represented the only form of uncensored Romanian press published during the analysed time interval;
- they reveal important historical information regarding the interval between the two world wars and the period following the Second World War, such as the military actions undergone on the Eastern front, the events of August 23, 1944, the legionary rebellion and its consequences, etc;
- they mainly represented and reflected the activity of Romanian exile organisations;

– they “benefited” from the attention and interest of the *Securitate*.

The special character of these events, additionally expressing the tensions of the era, offers uniqueness and, consequently, patrimonial value to the exile publications.

The concept of “patrimony” has recently been extended not only vertically to include goods of a more recent origin, but also horizontally, following the inclusion of several new categories such as historical, immaterial and mobile patrimony.³ Also, from a strictly legal standpoint, Law no. 182 issued on October 25, 2000 and regarding the protection of cultural mobile patrimony can also be applied to exile publications. Article No. 3 stipulates: “The cultural mobile patrimony comprises goods of historical, archaeological, documentary, ethnographic value. The goods comprising the national cultural mobile patrimony are:

a) material and documentary proof regarding the political, economic, military, religious, scientific, artistic history;

b) documents and prints with a social value, archive documents, maps and other cartographic materials.

However, we find it proper to step out of this regulated law frame by developing a multidisciplinary argumentation that will justify the patrimonial importance of the exile press. This is mainly the explicit aim of this text.

2) Exile. The Romanians who live abroad prefer the expression of “former exiled people”, while the Communist regime referred to them as “the emigration”. Coming from the Latin word “*exilium*”, the “exile” proper was a political punishment implying civil death and the confiscation of one’s goods. As civil rights were drastically limited in the S.R.R. between 1975 and 1989 and those leaving the country had their properties confiscated, we can employ the term “exile” in an extended sense, applying it to the entire Romanian community abroad. However, the obligation remains that we draw the difference between the large, general emigration community and the active, “participating” exile that generated the largest part of the Diaspora patrimony in general and exile magazines in particular. Therefore, as we will be analysing the exile press review as part of the patrimony of Romanians living abroad, we have a supplementary reason to prevalingly employ the word “exile”. Aiming to avoid repetition, the terms “*ban*” and “*wandering*” will also be employed.

Still, more information related to the semantic similarities and dissimilarities of terms such as “exile”, “voluntary exile”, “ban”,

“emigration”, “Romanians abroad” and “Diaspora” can be learned reading Alexandru Paleologu’s “Exil, emigratie, diaspora” (“Exile, Emigration, Diaspora”) in *Vocile Exilului (Voices of the Exile)*, an edition coordinated by Georgeta Filitti, Editura Enciclopedica, Bucharest, 1998, p. 5 - 8.

Bearing in mind the strong political connotations of the word “exile” and the need to restrict the research, we will only take into consideration the political aspects of the exile press. Cultural and religious elements will only be tackled in relation to their political implications.

3) Exile Magazines. The term “magazines” is preferred to “exile newspapers” as, according to the criterion of regularity, these were at best published under the form of periodicals, not dailies. We will also be using the term “exile press”, which reflects the common characteristics of these publications and the existence of an independent phenomenon.

A.4. Defining the Topic

The activity of publication editing represented a manifestation of the Romanian exile, alongside the following:

- the participation in radio broadcasts for the S.R.R. or the West;
- the formation of literary circles;
- the editing and printing of history and literary books;
- the organisation of protests against particular or general situations in the country;
- the sending of written protests to international forums and Western governments;
- the establishment of mutual help funds for the recently exiled, etc.

These initiatives found a substantial echo in the publications edited by the Romanians living in the Free World. Few of those who had left the S.R.R. initiated or participated in political actions or religious and cultural manifestations that had a political

implication.⁴ It was only those belonging to this restricted category that formed the active or “participating” exile. Fewer of these people got actively involved in the Romanian exile press phenomenon, given objective reasons such as their lack of literary talent or the financial resources to support a publication.

Despite their small number and of the fact that some of them “forgot” to pay their subscription, we believe the subscribers played an important

role in the existence of the Romanian exile press. They thus had the possibility to come into contact with the Romanian language, which enabled access to S.R.R.-related information, exile, international relations, etc, selected from the foreign press, from Romanian-broadcasting radio stations, etc.

Also due to objective reasons, this information was hard to find by the Romanian exiled: financial constraints and language barriers made it almost inaccessible in the Western press.

The lack of time needed to select the relatively few articles of resonance on our country constituted another obstacle.⁵ At the same time, Radio Free Europe, known for the rich and up-to-date information regarding the S.R.R., was tuned in with difficulty in the West, due to the orientation of its wavelengths towards Central and Eastern Europe.⁶

Under these circumstances, the existence of the Romanian exile print press was the result of an objective necessity, not being influenced by the initiative and direct financing of the USA (through Radio Free Europe) and other Western governments, as the Securitate claimed.⁷ Proving the lack of external support are the financial difficulties faced by those editing the exile press, who were compelled to ask for donations or for payment of subscriptions. Moreover, the discontinuous⁸ publication of these initially continuity-striving "reactionary brochures"⁹ cancels out the opinion held by the Securitate. The scarce resources founding the publication of the Romanian exile press are also mirrored by their graphics, most of the time the magazines being machine-typed and multiplied and several not being thematically structured. This category comprises titles such as *Opinii (Opinions)* edited by Faust Bradescu in Paris,¹⁰ *Libertatea (The Freedom)*, *Tribuna noastră (Our Tribune)*. However, many of them – notably dailies – had well-established columns. Standing out from among these were *Lupta (The Fight)*, *Ecouri romanesti (Romanian Echoes)*, *Cuvantul Romanesc (The Romanian Word)*. Several of these columns had a strong practical character, as their titles suggest: *Retete culinare (Cooking Recipes)*, *Caut rudele si prietenii*¹¹ (*Looking for my Relatives and Friends*). Magazines such as *Cuvantul in exil*¹² (*The Word in Exile*), *Ogorul (The Land)*, *Curentul (The Trend)* tried to continue the first issues published in the country, abruptly interrupted by the Communist regime's coming to power.

Exile publications generally had a political inclination, which prevailed over their literary and historic nature. However, even these last two preoccupations were subordinated to a political aim - freeing the country

from Communist domination. This last common feature represents a decisive argument, allowing us to position exile magazines as a unitary phenomenon, under the name of exile press. Another unity-conferring element was the fact that exile magazines were mainly edited in Romanian language, as a product of the Romanian Diaspora that had not forgotten its mother tongue.

A.5. Chronological Landmarks

– **The Conference for Security and Cooperation in Europe.** The current study relies, on the one hand, on the Conference for Security and Cooperation in Europe, which ended in 1974 with the signing of the Final Helsinki Act¹³ and, on the other hand, the fall of the Iron Curtain in 1989. These two very important political events marked the Romanian Diaspora's political activity and cultural creation in general and the active exile in particular.

– **Human Rights Pacts** – The International Pact on Economic, Social and Cultural Rights¹⁴ and the Civil and Political Rights International Pact¹⁵ were ratified by the Bucharest regime in 1974. They went into effect in the spring of 1976. These juridical acts gave the United Nations Organisation (U.N.O.) the possibility to monitor the situation of human rights in the S.R.R.

– **The Most Favoured Nation Clause:** The United States Congress passed the Trade Act in 1974, enabling the President to extend the most favoured nation clause to Communist states. However, Amendment 402, also known as the Jackson – Vanik Amendment, after the names of the two congressmen who initiated it, stipulated the refusal to grant the clause to countries with no functional market economy, to those which denied their own citizens the right to emigrate or imposed more than a nominal emigration tax. The same document stipulated that the United States president could not take the amendment into consideration if he considered it appropriately and that he would substantially promote emigration objectives.¹⁶

– **The Carter Doctrine.** The 1976 presidential campaign saw the launch of the Carter doctrine regarding the observation of human rights. This White House policy change influenced the S.R.R. policy in general and the Romanian – American relations in particular.

– **The Alexander Soljenitin Case.** Former Soviet political prisoner Alexander Soljenitin published *The Gulag Archipelago*, a book which had a substantial impact on the French intellectuals and public opinion.

– **The Andrei Saharov Case.** Soviet dissident Andrei Saharov, who had previously organised a human rights monitoring committee in Moscow, received the Nobel Peace Prize.

– **Amnesty International.** In the mid 1980s, Amnesty International changed its focus from Latin America (Chile and Argentina) to Eastern Europe.

Therefore, the Red Line that gives cohesion to the choice for this period is, on the one hand, the apparition and evolution of the human rights issue and, on the other hand, the public opinion's and Western chanceries' becoming sensitive to the more stringent problems of the S.R.R. in this respect.

A.6. Spatial Landmarks

Bearing in mind this observation, we aim at analysing the print press in the large European and American centres of Romanian exile, without excluding references to or comparative analyses of the publications issued in other geographical areas.

A.7. Individualising the Exile Press among Similar Contemporary Documents

Opposed to the letter exchange among the exiled, less accessible to the Securitate, the magazines and "the molls" infiltrated among the exiled were the main information sources on the political activity of the Romanians living abroad.

Contrary to the other elements of the exile archives, comprising letters, memoirs, statutes, books, etc., the publications offer the most faithful representation of the relations existing between the active or committed exile groups, but also the sympathies and antipathies within the democratic, legionary or collaborationist groups. As a result, this type of press was one of the most faithful mirrors of its owners' activity.

For example, following the model of the Paris Human Rights Defence League, Ion Dumitru tried to form a similar league in Federal Germany. The dissensions between Radu Campeanu and Constantin Mares led to the latter's founding in Switzerland of an organisation parallel to the Association of Former Political Prisoners, which had been established in France by the Liberal leader.

The articles printed in magazines such as *B.I.R.E.*, *Dialog (Dialogue)* and *Lupta (The Fight)* speak of the polemics and negotiations between the democratic group led by Radu Campeanu in Paris and the one Ion Ratiu represented in London. The main disagreements relied on a centralised versus a decentralised unification of the democratic exile. Prior to this episode of the 1980s, the foundation and failure of the National Romanian Council had been detailed not only in the democratic exile press, but also in the moderately legionary one. As a result, the *Today on Tomorrow* magazine, controlled by the Freiburg moderate legionnaires, described how the king had withdrawn his support for Ioana Bratianu, chosen at the helm of this organisation, as well as the divergences between legionnaires and the Liberal exile in Paris. It was mainly this episode that helped the legionnaires escape the democratic ban, due to their success at unifying the Romanian exile.

Speaking of the relations inside the Paris democratic group, the evolution of *B.I.R.E.* is indicative: its editorship went from founder Rene Theo to Mihail Krone¹⁷ and then to Radu Campeanu in the early eighties. The disputes between the last two led to the foundation in 1983 of a new magazine, *The Fight (Lupta)*, edited by M. Krone and Antonia Constantinescu.¹⁸ The publication heralded a superior level of accuracy and style.

The magazines *Vatra (The Hearth)*, edited by Petre Valimareanu in the Federal Republic of Germany and *Tara si Exilul (The Country and the Exile)*, published by Horia Sima in Madrid, speak volumes about the dissensions between the Sima and Codreanu legionary groups. The two publications are a tapestry of the relations existing between Romanian communities and the authorities of their adopting countries.

P. Valimareanu¹⁹ complained in *Vatra (The Hearth)* of the interrogatory Western German authorities had submitted him to for anti-Semitism, accusing those in Horia Sima's circle of having turned him in. The information existing in the C.N.S.A.S. archives reads that these disagreements were also encouraged by the Securitate.²⁰ Moreover, the fact that the legionnaires maintained their extreme Right positions, rendered, among others, by the demand for the release of the Nazi leader Rudolf Hess, attracted the attention of the German secret services.

Exile Magazines and the Securitate Archives. I.V. Emilian's switch from collaborating with the Western services to working with the Securitate in the mid seventies is attested in the C.N.S.A.S.²¹ archives and can also be documented by reading the *Stindardul (The Banner)* magazine collection.

The case under analysis, as well as the one of *Curentul*, a magazine edited by Pamfil Seicaru,²² represents a reading grid for the emigration files in the Securitate archives and a sample of how pure Nationalism was exacerbated and used with a political end, which only made it common. At the same time, these represent the means used by the influential agents of the regime, Hungarian anti-Irredentism and anti-Sovietism, doubled, however, by critical positions in what concerns the internal policy of the Romanian Communist Party (the P. Seicaru case). We therefore consider that Romanian history must leave behind the black and white, politicized and outdated labelling stage of the Communist regime period. *Curentul*, for instance, invites us to choose different approaches, due to its editors Pamfil Seicaru and Vasile Dumitrescu,²³ the former an influence agent and the latter openly manifesting his disapproval for the Ceausescu regime. While collaborating with the regime inside the Romanian borders relied on the collaborators' total obedience, the exile represented a veritable realm of possibilities.

For instance, analysing the political situation in the S.R.R., Pamfil Seicaru starts from the principle of Democratic Centralism, a sweet euphemism that includes a lot of centralism and little democracy. Debates, elections, formal speaking take place, leaders are chosen. But these elections are reduced to mere ratifications,²⁴ Pamfil Seicaru wrote in *Curentul* as a Securitate influence agent. Illustrative of the same approach are *Dreptatea* – New York –, *Carpatii (The Carpathians)* – Madrid – and *Stindardul (The Banner)* – Freiburg –, magazines which did not praise N. Ceausescu's foreign and home policies. These two publications kept silent on the repressive policies of the Bucharest regime. However, unlike the collaborationist New York-based magazine, the European ones in Freiburg and Madrid resorted to an underground vocabulary referring to the democratic exile and Radio Free Europe.

Unlike the S.R.R., where the regime oppressed even the slightest open opposition manifested on anyone's part, the exile saw a more "shaded" and permissive policy on the part of the authorities in Bucharest.

The Securitate archives render a faithful map of collaborationist magazines and organisations. Pamfil Seicaru's S.I.E. file offers evidence on the collaboration of the group editing the magazine *Dreptatea (Justice)* in New York, while I.V. Emilian's file (editor of *Stindard*) gives access to the influential agents in charge of *Carpatii (The Carpathians)*.

To better understand these seemingly surprising and complicated evolutions, we must consider the seventies and eighties, a period which,

unlike the fifties, was characterised by an apparently eternal East European Communism. At the time, many senior citizens lacking the financial means necessary to edit books and magazines,²⁵ deeply marked by the Soviet invasion and by the ultranationalist education and the Hungarian Irredentism of the forties, accepted working for the Securitate and the regime. They were of the belief that they were serving the country and its foreign policy. Such is the case of Pamfil Seicaru²⁶ and I.V. Emilian, whose attitude is not pardonable, but requires a detailed and contextualised presentation.

Individualising the Exile Press from the Literary and History Books Published in the Same Temporal and Spatial Context

One such case is represented by memoir writings, a genre which was banned in the country but largely resorted to in exile. Concentration memoirs are among the genre-related works that stood out. Such writings posed a greater threat to the Securitate, as they could be translated and published abroad. Fragments, reviews and lecture notes were also published in the exile press, a barometer of the impact of such publications.

Post-1989 journals present the exile activity more coherently chronologically speaking than the exile press itself, but also more subjectively, being more “copy-edited”. Their target was a neutral reader, not usually participating in such events; they also address posterity itself. Under the circumstances, they reflect a certain artificial carefulness compared to the articles of exile publications, which were more direct from a style standpoint and more honest in terms of the hierarchies of the contributors to exile unity and the protection of human rights in the S.R.R.

Additionally, as opposed to the exile press that presented and interpreted problems and situations, journals and memoirs focus on their authors. Journals offer a better representation of the epoch than memoirs and they are obviously more chronologically anchored.

The cultural shock rhetoric was overshadowed by life in the country and in exile. The only acute problem presented especially in democratic publications was connected to how the new expatriates could obtain political asylum.

Unlike oral memory (interviews), which is devoid of clear temporally landmarks and enriched and modelled by subsequent experience, exile magazines offer the possibility of a precise chronological documentation. Under the circumstances, the elementary historical initiative – retelling the events in the S.R.R. and in the Romanian exile – is conditioned by the usage of clear chronological landmarks.

Individualising the Exile Press from the Archives of the Broadcasters in Romanian, in General, and from Radio Free Europe in Particular

Radio stations archives partially reflect the democratic exile activity and especially the relations with the S.R.R., as some of the press editors were working for the Romanian departments of Western radio stations. Consequently, some of the information in the democratic press overlapped with that of radio stations in general and of Radio Free Europe in particular, being thus recorded in radio stations archives. Still, understanding the publishing-oriented political activity of exile legionnaires cannot be achieved without studying their press.

As opposed to the archives of Western radio stations that broadcast in Romanian, the exile press offers more perspectives and more information regarding the world of the exile. In general, the richness of the information was in direct proportion to its lack of veracity. However, even the information that did not turn out true has its significance.

As a result, the rumours circulating in the country and in exile could only be known by reading the press of the Romanians in exile. Despite appearances, this had an enormous impact on a regime that aimed for information monopoly. The circulating rumours are the proof of an information black market, which rapidly took off under Ceausescu's opaque regime.²⁷ The existence of a rumour market is proven by the subsequent turn of events. Still, it's a phenomenon that summons the researcher to verify most of the information in the exile press and in other sources. An example of the most eloquent partially confirmed rumours concerned the possible replacements for Nicolae Ceausescu. In 1986, I. Ratiu wrote about the dictator's possible successors. It was a time when the incumbent president's ailing-man image caught the attention of the *Free Romanian Press* magazine, underlining the rumour that the President was suffering from prostate cancer. The main pretenders at the helm of the S.R.R. were: Nicu Ceausescu, who was supported by his mother but who lacked the U.S.S.R. support; Foreign Secretary Stefan Andrei and Ion Iliescu, exiled by Elena Ceausescu in Timis County. According to the same sources, Iliescu, who benefited from Soviet support, stood a good chance at succeeding N. Ceausescu.

A lot of the information in the Romanian exile press was incorrect, some of it tendentious at the address of several persons or organisations. The latter category was intentionally circulated by the collaborationist press or by influence agents infiltrated as collaborators of legionary and

democratic publications. Involuntarily, this information was also circulated by well-meant people, later asked to deny any implication. An incorrect piece of information about Paul Goma, probably concocted by the Securitate regarded his illegal entry in the U.S.A. The news was published and then denied by *B.I.R.E.*, which wrote that "out of professional honesty, we wish to rectify the information published in the 1st issue of November and mention that Paul Goma obtained his entry visa from the American Consulate in Paris. He therefore did not enter the U.S.A. through the back door, but legally".²⁸ Many of the magazines had grammatical errors and missing letters, being followed by errata.²⁹

Radio stations broadcasting in Romanian, notably Radio Free Europe, stood out due to a certain strictness regarding the filtration and interpretation of information, which had to be probed out of at least two independent sources. This objective aspect, more related to the rigours of journalism, was joined by several subjective ones, represented by the differentiation policy of the Department of State, which favoured the S.R.R. in comparison to the other states in the Socialist camp. As opposed to the archives of these radio stations, the exile press offers substantial information on the Romanian exile. Exile magazines reflect realities in the international politics and in the S.R.R., also representing the main form of action and definition of the Romanian groups living in exile. The proof is in the fact that exile magazines represented explicitly or not their organisations. In what concerns the realities in Socialist Romania, exile publications tackled them less scrupulously, more committed. They reflected more honestly and maybe more faithfully than radio stations the way Romanians saw themselves in relation to the Ceausescu regime. Radio Free Europe thus forbade any attacks directed at the persona of N. Ceausescu, nicknames or offences which thrived in the exile press. Moreover, it was only in the exile press that one could read jokes circulating in the country and abroad about the Bucharest dictator.

All historical initiatives are a dialogue between the present and the past they report themselves to. The present case aims at rebuilding certain defining features of the age events took place in and at correctly understanding the causes and reasons behind certain attitudes and actions. Under the circumstances, the plurality of opinions expressed in exile publications is more useful compared to the Radio Free Europe information, censored by the state interest of the USA. It is also more useful than the ideologically transformed information in the archives of the Securitate.

Moreover, soft spots such as Hungarian revisionism were partially evaded from the radio broadcast in Munich at the indication of American authorities. This subject is of high importance to understand the state of spirit in Romania at the start of the nineties and the manipulation through exacerbating the national feeling before and after 1989.

A.8. Exile magazines and current Romanian publications

To better understand the phenomenon of Romanian exile press, which seems to refuse being placed in a preset pattern and tends to create its own matrix, it is required to compare it to the current Romanian print press.

Exile magazines stood apart from current publications due to:

- the empirical print fashion, many of them being machine-typed and then multiplied
- lack of continuity and publication regularity. From the point of view of publication regularity, the most ambitious was the suggestive weekly called *The Munich Week* (1985-1987).³⁰ Other magazines appeared to mark certain events. For instance, *Europa globala* appeared following a reunion of the Free Romanians group in Paris, an initiative of Mihail Korne who used to group exiled from the socialist camp.
- authors publishing in the exile press were not remunerated; many publications appeared as one-man papers.
- the distribution network functioned empirically following the non-existence of a large compact Romanian community. Exile publications were sent by mail following subscriptions, individual orders or exchange with other publication. Only two such publications were sold at the train stations in Paris and Munich.

B. Internal critique

The Romanian exile press gathered its S.R.R. information from Radio Free Europe, prominent Western dailies, Western information services, new deportees, etc. Many of the articles published in important Western dailies were inaccessible to the Romanian exiled given the language barriers, lack of subscription money and reading time. Moreover, Radio

Free Europe, which was notable for the richness and novelty of its S.R.R. information, had a poor reception in the West, due to the orientation of its wavelengths towards Central and Eastern Europe. Under the circumstances, the Romanian exile press was the result of an objective necessity, not being prompted by the initiative and financing (through Radio Free Europe) of the U.S.A. and of other Western governments, as the Securitate claimed.

Exile magazines had a clear political orientation, seconded by their literary and historic valences. Even so, these last two preoccupations were subordinated to a political desideratum - the removal of the Communist regime and of the Soviet influence in Romania.

Exile publications are difficult to differentiate following an orientation criterion, since cultural topics were in many cases tackled alongside political ones and history-oriented articles shared a common page with those reflecting present events. Publications such as *B.I.R.E*, *Lupta (The Fight)*, *Dialog (Dialogue)* illustrate subject diversity and also the manner in which exile magazines – democratic ones notably – managed to cover the different market niches, without catering to the same target market. The bulletins issued by the Romanian – American Academy of Science and Arts and by the Romanian Academic Society, the cultural supplement published by *Dialog (Dialogue)*, *Limite (Limits)*, *Correspondance*, etc. stood out from among the publications with a strong cultural orientation.

The instauration of general Ion Antonescu's authoritarian regime after the January 1940³¹ legionary rebellion repression and, more importantly, the instauration of the communist regime determined a re-flourishing of the Romanian exile. Bearing in mind this extended approach, we have considered collaborationists as a part of the Romanian exile. Many of these exiled fled the country out of political considerations; forced by financial constraints, they later accepted a collaboration with the Communist regime. A subchapter of the Collaborationist exile can be dedicated mainly to the legionary and Antonescu exile, which fell in the trap of the so-called nationalist politics led by the Ceausescu regime. In the case of the Antonescu exile, ideological similarities fuelled the collaboration with the S.R.R. regime. These complex aspects represent a proof of the elements giving a great mobility to the subject and determining substantial difficulties in categorising exile publications as belonging to certain political categories: legionary, collaborationist, democratic, Antonescu-oriented, etc.

Bearing in mind that the secret services were also interested in the exile press, we can consider it as belonging to a “moving sands” area. For this reason, the corroboration of sources is necessary to obtain an objective image of the analysed subject: exile press, personal archives and interviews with participants in the phenomenon, Securitate reports that can be consulted at the C.N.S.A.S. and xenograms of the conversations in the Political Bureau of the Romanian Communist Party Central Committee. Moreover, we consider that the interpretation of these aspects requires some knowledge of political culture and an intuitive mind. However, the complexity and mobility of elements invest the topic with a certain aura.

B.1. Political Delimitations

Romanian exile publications had a varied typology, which implied a diversity of subjects and sources. From a political orientation standpoint, exile magazines can be labelled as belonging to one of the following three categories:

- 1) democratic exile magazines;
- 2) legionary exile magazines;
- 3) collaborationist exile magazines.

On the basis of this classification, the relations exile magazines had with Radio Free Europe offered them an important feature. From a juridical standpoint, Radio Free Europe was an American radio station, even if, politically, it possessed characteristics that could associate it to the Romanian exile. Its studios were often the most important source of information for the editors and collaborators of exile publications. Its importance stemmed from the novelty and veracity of the S.R.R.-related information. The news were directly obtained through the agents involved in the Romanian publications of the Free World phenomenon or indirectly, following personal relations with the station’s staff or by typing and reinterpreting the broadcasts. Of a lower intensity, there was an opposite news flux coming from the exile press to the radio stations in general and to Radio Free Europe in particular. For example, the democratic exile group in Paris offered information to Radio Free Europe through Monica Lovinescu, to the BBC through Dinu Zamfirescu and to Vocea Americii (Voice of America) through Radu Portocala.³² This became possible starting with the eighties, when the new democratic associations of the Paris exiled reached a degree of maturity.

Radio stations were also an important source of income for those who felt the need to participate in political and culture exile actions. However, according to the so far gathered information, the rare occasions when exile publications were financed through radio stations were almost exclusively indirect. One such example is Ion Dumitru in Munich, who used most of the salary obtained from Radio Free Europe to finance the exile's most important printing house, Ion Dumitru Verlag, which edited publications such as *Apozitia (The Apposition)* and *Revista muncheneza (The Munich Magazine)* or just printed and distributed magazines such as *Curentul (The Trend)* and *Limitele (The Limits)*.³³

1) Democratic exile magazines gained momentum in the seventies and eighties due to the new emigrants' wave determined by the worsening life conditions in the S.R.R. It was a situation that prompted the apparition of the following publications: *Lupta (Paris)*, edited by Mihail Krone and Antonia Constantinescu; *Dialog (Dialogue)* (Federal Republic of Germany) appeared in 1977, belonging to the Romanians Democratic Circle in Germany, Ion Solacolu³⁴ took charge of it as of 1982; *Curentul (The Trend)* (FRG) published by Pamfil Seicaru and Vasile Dumitrescu³⁵; *The Marathon Runner* (Denmark), edited by Victor Frunza, *Caminul romanesc (The Romanian Home)*, for which the Romanian Community in Switzerland³⁶ became responsible in 1982. The last publication mentioned was heavily monarchy oriented. These new titles joined the older publications such as *B.I.R.E.*, edited by Rene Theo, subsequently by Mihail Krone and Radu Campeanu in Paris,³⁷ and I. Ratiu's press group in London.³⁸ We are of the opinion that this new immigration wave relocated the older Romanian exile centre of gravity from the U.S. back in Europe.

These new publications were characterised by the rich information on the S.R.R. (resulting from good relations with radio stations), as well as by a certain echo or even dialogue³⁹ with the dissidents and with those who had suffered in the S.R.R. after expressing their desire to leave the country. They also reflected the main Anticommunist campaigns led by the democratic exile:

a) The Operation "Village Roumain", which triggered a huge response in the West to the Communist initiative of destroying Romanian villages;

b) Architect George Gane's activity and Dinu C. Giurescu's protest book, reactions to the demolition of secular and religious monuments in the S.R.R..

2) Legionary magazines appeared in profusion, following the large numbers of comrades Hitler had brought in the West and to their increased financial potency, enabled by their premature western move by their very active political manifestation. The legionary tendency of political expression through their magazines and books was another explanation for the large number of publications they edited.

Characteristic of legionary magazines were the praises brought to the Captain, religious Militantism,⁴⁰ Missionarism, Extremism, Exclusivism⁴¹ and political anachronism, reflected by the exacerbation of Hungarian revisionism, the Soviet danger and by anti-Semitism, tempered at the fear of reactions from Western authorities.⁴²

This last feature was used by the Securitate to incite legionnaires against Radio Free Europe's Romanian department, where many Jews worked. *Carpatii* magazine, edited by Traian Popescu in Madrid,⁴³ is an eloquent example in this respect. Following the critiques addressed to Radio Free Europe and the excessive interest in the past, the legionary exile press offers little information on the country. The legionary orientation also transpires from the position regarding the events of August 23, 1944 and from the critical attitude *vis-à-vis* the democratic exile, the king and historic parties.

Relying on an extremist ideology, the exile legionary press detained a highly exclusivist character. It appreciated any external initiatives as "new impostures",⁴⁴ following the mentality of the type "those who are not with us are against us".⁴⁵

Legionary publications include *Tara si exilul (The Country and the Exile)* (Madrid), an exception, as it contained up-to-date information on the S.R.R.,⁴⁶ *Azi despre maine*⁴⁷ (*Today on Tomorrow*), *Vatra* (Freiburg), *Cuvantul Romanesc (The Romanian Word)*, *Libertatea (Freedom)* (New York), *Curierul* (Los Angeles), *Scrisori legionare (Legionary Letters)* (Buenos Aires), etc. The publications edited by George F.A. Goian in the United States – *Porunca vremii!*,⁴⁸ *Tribuna noastra*⁴⁹ (*Our Tribune*), *Fiii Daciei (Dacia's Sons)* and *Holocaust Christian. Patriot News* had an unequal but obvious pro-legionary orientation.

3) Collaborationist exile magazines. Of a pro-Communist orientation, these magazines did not criticise Ceausescu's home policy, openly promoting his propagandistic theories instead. Two of the theories that obtained the most coverage were Soviet imperialism and Hungarian revisionism.

Collaborationist publications did not usually print the price they could be bought for or publish the desperate calls for financial help, which were omnipresent in all other exile magazines. In return, they benefited from numerous advertisements run by S.R.R.-based companies (ONT – National Office for Tourism, Comturist, TAROM – Romanian Airlines, etc), a proof of their sufficient funds. The following publications were members of this blameable club: *New York Spectator*, *Actiunea Romaneasca*, *Dreptatea New York (New York Justice)*, *Adevarul Detroit* (edited by the Committee for Defending Romanian Transylvania⁵⁰), *Ecouri Romanesti (Romanian Echoes)* (Toronto), *Europa si neamul romanesc⁵¹* (*Europe and the Romanian People*) (Milan), *Carpatii (The Carpathians)* and *Stindardul⁵²* (*The Banner*), two magazines of legionary and, respectively, Antonescu-orientation.

Inasmuch as the last two are concerned, there were different degrees and periods which marked their collaboration with the Ceausescu regime. For instance, *Stindardul (The Banner)*, edited in Munich by I.V. Emilian did not openly manifest its pro-Ceausescu attitude, as opposed to *Dreptatea* (edited by Dean Milhovan-Mitu).⁵³ Its orientation was obvious only in the eighties.

Religious publications included *Credinta*, edited by the Romanian Orthodox Missionary Bishopric in the U.S.A. and Canada, coordinated by Archbishop Victorin, appointed from Bucharest.⁵⁴ He was mainly in conflict with the Romanian Orthodox Bishopric in the U.S.A. and Canada, found under the jurisdiction of the Russian Exile Patriarchy, pastored by Valerian Trifa until 1984. Their literary voice was the magazine called *Solia*.⁵⁵ The intrigues concocted by the Securitate in relation to Bishop Valerian Trifa's exacerbated legionary past led to his expulsion by American authorities to Portugal, where he died in 1987.

B.2. The nature of political information, an element for the identification of sources

Methodological Difficulties. Exile publications are difficult to differentiate from a preoccupations standpoint, as cultural subjects usually coexisted with political ones, and articles with a history thematic were addressed together with those tackling present events. *B.I.R.E.*, *Lupta (The Fight)* and *Dialog⁵⁶* (*Dialogue*) illustrate subject diversity, and also the way in which exile magazines – democratic ones especially –,

managed to cover different niches without any overlapping of their targets. However, the bulletins printed by the Romanian-American Academy of Science and Arts and by the Romanian Academic Society, the cultural supplement of *Dialog* and *Correspondance* stood out from among the palette of culturally-oriented publications.

Depending on the space it was gathered from, on its national or international implications, the information can be included in three vast categories:

- I. Exile-related information.
- II. Political, economic, social and cultural information from the S.R.R.
- III. International news information.

Based on this classification, we can also identify the sources of Romanian exile press:

I) Exile information

It mainly reflected the many attempts at creating a unified exile. The information was gathered through the committed exile members, who used to mail to each other articles reflecting their political activity, cultural and religious preoccupations. We mention that no democratic and legionary publications collaborator was remunerated for the written articles. The drive to write without any remuneration relied on causes of psychological and sociological nature exclusively, out of which we mention:

- The need to socialise with one's own ethnic group, using the mother tongue;
- The necessity to continue one's initial preoccupations in the country. Those who had participated in cultural events or had been members of literary circles felt the need for continuation while in exile. Exile literary circles thus appeared. Starting with 1969, Munich hosted the literary-artistic circle called *Apozitia (The Apposition)*, as well as the magazine that bore its name and promoted its communications.
- The impulse to participate in politics, considering that many of the active exile members had been involved in politics with historical parties or had been members of the Communist Party.
- Those who had suffered because of the Communist regime felt the need to fight back, criticizing its ideology, means and methods.

- Those who wanted to stand out as members of the Romanian exile or work in journalism, unless they had not managed to work for the Romanian department of a foreign radio station (Radio Free Europe, Deutsche Welle, BBC).

Underlying the existence of Romanian exile press, these grounds neither exclude one another, nor do they represent a non-comprehensive approach to explaining the phenomenon.

Many of the Romanian publications in the Free World were due to political, cultural and religious associations constituted around magazines. Sometimes, it was the publications themselves that facilitated the foundation of associations. The relations existing among these Romanian organisations were reflected mainly in the articles written in Romanian, as they were addressing those in exile. At the same time, the S.R.R. topics were present in international languages, as they also addressed the public opinion, Western national authorities and international organisations. Their aim was to draw the attention of the West on the human rights breach in the S.R.R. The *Free Romanian Press*, the English version of *Romanul Liber (The Free Romanian)*, edited by Ion Ratiu in London, was sent, for free, to political, economic and cultural officials in the Free World.

The most animated polemics were mainly fuelled by the mainly legionary Antonescu government exile and the new exiled of the seventies and eighties. Those who had left the country in the forties suspected subsequent emigrants of having been ideologically contaminated by the Communist virus. Concomitantly, the Free World newcomers responded with accusations at the deformed image of how the old waves perceived the situation in the country. Unfortunately, these ideological differences – related to different generations or emigration waves – were not the only grounds for dispute in the exile press. Personal jealousy, amplified by Securitate manoeuvres, led to even more discord. Divergences between R. Campeanu's democratic group, which edited *B.I.R.E.* and the one led by Ion Ratiu, which edited *Romanul Liber*, were doubled by those between the Sima legionnaires, editors of *Tara si exilul* and the Codreanu-oriented ones, who used *Vatra* as a ramp for their doctrine.

Another problem dividing Romanian exile and also reflected in its press was the suspicion of its collaboration with the Communist regime, reflected under the form of a true witchhunt. The people labelled as "collaborators" were not only those visiting the S.R.R., although in most

of the cases they deserved this name, but also those who arrived in exile "with their documents in place". This state of mind was skilfully kept and encouraged by the officers in the Department for External Information of the Securitate who aimed at dividing the members of the exile.

Some information are distinguishable by their clairvoyance, but also by their imaginative solutions so that I. Varlaam anticipated that „the problem of the reconstruction of the eastern countries will be marked by the communist era, provided that the world states come to an agreement for putting limits on sovereignty and a global organization to be able to intervene any time it is necessary”.⁵⁷

Practical information was also present especially for the newcomers, such as the conditions for being granted the political exile, available jobs, courses for career reorientation, etc.

II) Political, economic, social and cultural information from the S.R.R.

a) The main topic was represented by the fragrant human rights breach of the Ceausescu regime, responsible especially for breaking the human rights stipulations deriving from the Final Helsinki Act and from the final declarations of CSCE reunions.

The following sources were used to collect information on the country: the S.R.R. press, the dissidents, the new exiled, international bodies and Bucharest reports requested by the U.N., information services and Western press agencies, foreign embassies' staff and foreign students in Bucharest, the international press, etc.

Romanians in the S.R.R. risked their socio-professional position by offering information to the members of the exile and to international organisations in general and to Radio Free Europe in particular. Those who caught the special attention of the Securitate would usually activate in humanistic and artistic fields, were doctors, former interwar party members and had relatives living abroad, former political convicts, those interested in Western music, etc. They used the radio station to communicate or made telephone calls to the West.

1) The authorities in Bucharest had propagandistic motivations in distributing the S.R.R. press in the West.

Out of these, the following was taken over and commented upon:

a) The laws, their internal and external implications, as well as their degree of alignment to the international obligations undertaken by the Ceausescu regime;

b) Political concepts, such as Humanism, proletariat dictatorship, which in 1981 became popular democracy, multilaterally developed socialist society, etc.

c) Economic concepts (e.g. *From each one after their possibilities, for everyone after their needs*, that turned into *We pretend we are working, they pretend they are paying us, Time passes by, the salary is fine, we work efficiently, Let's go to our jobs to work, hope to God we don't find anything to do!*, etc. The inefficiency of this economic system obliged the Ceausescu regime to introduce the "Global Act", a market economy principle according to which people were paid in relation to their personal economic results and to those of the company. Regarding "Humanism", Constantin Mares wrote in the magazine *B.I.R.E.* that "the extermination of the opponents in prisons receives the name of humanist communism".

d) The cultural concepts were discussed and commented upon: Proletcultism⁵⁸ (the proletariat culture), Protocronism,⁵⁹ also reflected in *Tezele din iulie 1971 (The Thesis of July 1971)*.

r) The day to day problems in life recognised by the S.R.R. press: speculation, the blooming black market, the new currency – the Kent cigarettes –, the difficulties in agriculture, etc.

f) The excessive rationalization of electric power consumption that, among other destructive effects affected tourism, although that the Final Helsinki Act was one of the first international documents (although regional) that stipulated measures of its development.

g) The ecological problem was very present in the West following the Chernobyl disaster. In these circumstances the drainages and the expansion of the cultivated areas, especially along the Danube river, represented arguments for consolidating the accusations made against the Ceausescu regime.

2) **The new exiled.** This category comprised those who had just left the country, seeking asylum, and only in isolated cases, those who intended to return to the S.R.R. Pensioners, those of Hungarian descent, neo-Protestants and dissidents were more easily allowed to cross the borders to the West, representing an important part of the Romanian exiled. They were joined by those of Mosaic religion and German descent, bought out for hard currency by their relatives or by the Israeli and German governments. The Ceausescu regime easily let go of pensioners, to stop paying their pensions, despite having drawn benefits from their work and brainpower. In what concerns those of Hungarian descent, the state

encouraged their emigration, since it was a process that facilitated the Romanisation process of Transylvanian regions. Dissidents and opposants were an individualistic and a numerically low category. The regime preferred to turn them into possible exiled and labelling them as "Passport-bearer". The noble aims behind courageous actions were therefore slightly discredited, being replaced with a passport for the West or with expulsion, together with common convicts.

3) **Reports of international, governmental and non-governmental organisations.** The Romanian Human Rights Defence League (Paris), Amnesty International, the U.S. Department of State, the Human Rights International Society located in Frankfurt am Main, Doctors without Frontiers, The Human Rights Commission (U.N.O. body), etc., were the sources of the Romanian exile democratic press. The reports that the S.R.R. submitted to the Human Rights Commission on the basis of the Civil and Political Rights International Pact had a significant impact. Moreover, reports submitted by organisations monitoring the implementation of Final Act of the Security and Cooperation in Europe Conference and final declarations of CSCE reunions in Belgrade, Madrid and Vienna were intensely promoted in the democratic exile press.

4) **Western information services.** "BIRE" obtained its information from the French services through Rene Theo.

5) **Connections with Western press agencies staff.** Mihnea Berindei, Dinu Zamfirescu and Ariadna Combes played an important role in Paris.

6) **Embassy staff towards the end of the Ceausescu regime era.** Information regarding the situation of famous dissidents reached the West through embassy staff, too. Such is the case of the document known as *Scrisoarea celor sapte (1989) (The Letter of the Seven)*, which reached Radio Free Europe through Coen Stork, Dutch Ambassador in Bucharest at the time. In France, the information coming from foreign embassies in Bucharest was centralised at the French Foreign Department.

7) **S.R.R. information in the international press.** Prior to the "Goma movement", the French press was often favourable to the Ceausescu regime.⁶⁰ Unfortunately, this case was notable also for the implication of the largest French daily, *Le Figaro*. Left-wing French newspapers manifested against the Ceausescu regime the most. Paradoxically, the French anti-Ceausescu movement started with the important left-wing dailies. *La Rouge* published a one-page report on the strike of the miners in Valea Jiului, which took place in 1977. Mihnea Berindei played an

important part in supporting the exile cause in the French press through his personal relations with *Liberation*, *Le Matin* and *Le Monde*. Monica Lovinescu's relations with *Liberation* were also important contributions. Notorious cases such as "Afăcerea Pordea" ("The Pordea Deal"), "Afăcerea Ariane" ("The Ariane Deal") or the "Virgil Tanase Case" revealed a double-way informational flux from the French to the exile press and vice versa. Romanian exiled in Paris sent foreign newspapers to the different addresses of notorious dissidents in the S.R.R., receiving in exchange information on them upon return.

III) International news information

Subjects about the Soviet-American relations and the situation of the states in the Soviet block (Poland, Hungary, Czech Republic) got the most attention. The democratic exile press renders a critical image of Romania in the communist period, useful to interested researchers. Legionary magazines are a precious source to those interested in the history of this political-ideological trend, and the information in collaborationist publications help rebuild propaganda elements of the Communist regime and the soft methods of the Securitate. Under the circumstances, we conclude that the exile press is part of the cultural Romanian patrimony.

NOTES

- 1 A typical case, very representative of this process that was undergone by the Securitate is that of the *Stindardul* magazine, edited at Munchen by I.V. Emilian. For details, see no. 379 S.I.E. file of I.V. Emilian, vol. I, II and III, that can be found in the National Council Archives for Studying the Securitate Archives (referred to in the following as A.C.N.S.A.S.)
- 2 For example, according to a statement in the Securitate archives, out of all the publications hostile to the regime, the ones in the USA had the largest circulation, such as *Micro Magazin* (published once in ten days) with 8000 copies, *Universul Liber* (published twice a month) with 2000 copies and *Agora* (published once a semester) with 1000 copies. The legionary magazines were published in the smallest number of copies: *Exilul solidar* (published monthly) with 300 copies and *Boian news Service* (published occasionally) with 100 copies. The most important legionary publication on the American continent was *Cuvantul romanesc* (published monthly) with 100 copies that appeared in Canada. In Europe there were published *Romanul liber* (monthly), edited in both English and Romanian by U.M.R.L. in London with 1500 copies, *B.I.R.E.* (twice a month) edited in Paris with 200 copies in both Romanian and French, *Lupta* (twice a month) edited in Paris with 200 copies, *Opinii* (occasionally) edited in Paris with 100 copies, *Stindardul Romanilor* (once a trimester) edited in the Federal Republic of Germany with 300 copies. For details regarding the readership of these magazines, refer to A.C.N.S.A.S., S.I.E., file no. 34, vol. II, p. 44.
- 3 Françoise Choay, *The Allegory of Patrimony*, Simetria Publishing House, Bucharest, 1998, p. 2.
- 4 Approximately 10-20% in the opinion of Mr. Ion Dumitru, former exiled and the owner of the publishing house with the same name that was one of the most important in the Romanian community in exile. Extracted from an interview with Mr. Ion Dumitru taken on the 1st of June 2004 in Bucharest.
- 5 The majority of articles about S.R.R. were published in the French press, which is why in Paris it was kept the Romanian subdivision of Radio Free Europe. This also benefited from the fact that before the beginning of the 80s the majority of articles about our country published in the French press were favourable to the Ceausescu regime. The group of exiled gathered around Monica Lovinescu and Virgil Ierunca (that were running the subdivision in Paris of the American radio station) contributed decisively to the progressive acknowledgement of the French reporters about the true face of the S.R.R. regime.
- 6 Extracted from an interview with Mr. Dinu Zamfirescu taken on the 15th of may 2004 in Bucharest.
- 7 The USA finances and controls by means of the CNR, the <<brochures>> <<Romania>> and <<La Nation Roumaine>>, and by means of the CIA and F.B.I. the papers <<Vocea Libertatii>> and << Ganduri din exil>>. The

West-German ministry of the Refugees sustains with funds the publications <<Cuvantul in Exil>> and <<Stindardul>> and some newspapers of the Volksdeutsche organizations, such as << Donauschwabe>> and << Siebenbürgische Zeitung>>. The French police give material aid to the <<B.I.R.E.>> publication. For details, refer to *Securitatea. Structures, frameworks, objectives and methods (1967-1989). Outstanding documents from the secret archives of the comunism*, coord. by Florica Dobre, Elis Neagoie-Plesa and Liviu Plesa, Bucharest, Enciclopedica Publishing House, 2006, vol. II, p. 340. (Note. See: *The propaganda activities carried out by the Romanian emigrants in the press and in printing, 26th July 1968*).

8 Regarding the frequency of their publishing, the most ambitious *reactionary brochure* was *Săptămâna müncheneză* which aimed at being true weekly Romanian newspaper, in opposition with the magazine *Saptamana* from Bucharest, edited by Eugen Barbu and Corneliu Vadim Tudor. This information was taken out of an interview with Mr. Ion Dumitru on the 1st of June 2004. For details refer to Sorin Gabriel Ionita *Săptămâna müncheneză*, in *Ziarul de Duminica*, a supplement to *Ziarul Financiar*, Bucharest, no. 205, 25th June 2004, p. 4.

9 This is the expression used by the Securitate to refer to the Romanian publications from *the free world*, which had a hostile attitude towards the regime in Bucharest.

10 For details, refer to *Idem, Opinii*, in *ibidem*, no. 223, from the 29th of October 2004, p. 4.

11 For details, refer to *Idem, Cuvantul Romanesc*, in *ibidem*, no. 256, from the 24th of June 2005, p. 4.

12 For details, refer to *Idem, Cuvantul in exil*, in *ibidem*, no. 193, from the 16th of April 2004, p. 4.

13 This political agreement, negotiated in a period of three years, was signed on the 1st of August 1975 in the capital city of Finland by the heads of state or Government from 33 European countries plus the United States and Canada. From the part of S.R.R., the Final Act was signed by N. Ceausescu.

14 It was adopted and opened to being signed, ratified and adhered to by the U.N.O. General Assembly, through the 2200 A(XXI) resolution from the 19th of December 1966. The S.R. of Romania signed the pact on the 27th of June 1968 and ratified it through the State Council Decree no. 212-1974 (published in the Official Bulletin of the S.R. of Romania, year X, part 1, no. 146 from the 20th of November 1974). It came into effect on the 3rd of January 1976, according to the stipulations in Art. 27. For details, refer to Nicolae Ecobescu, *Human Rights in the Contemporary World: selective gathering of documents*, Politica Publishing House, Bucharest, 1983, p. 365.

15 It was adopted and opened to being signed, ratified and adhered to by the U.N.O. General Assembly, through the 2200 A(XXI) resolution from the 16th of December 1966. The S.R. of Romania signed the pact on the 27th of

June 1968 and ratified it through the State Council Decree no. 212-1974 (published in the Official Bulletin of the S.R. of Romania, year X, part 1, no. 146 from the 20th of November 1974). It came into effect on the 23rd of March 1976, according to the stipulations in Art. 49. In accordance with the stipulations in the *Civil and Political Rights International Pact*, the Secretary General of the U.N.O. sent the reports to the Committee for Human Rights any time it would ask for them. Based on these reports the Committee would elaborate its own reports. These were handed over to the member states and to the Economical and Social Council, in *ibidem*, p. 378. Practically, there was a mechanism that entailed the creation of political and legal pressure so as to oblige the states to keep to their international obligations in this area. As a proof to the inefficiency of this system is the degrading of the situation of human rights in the 80s in Romania.

¹⁶ Mircea Carp, *The most favoured nation clause and the Romanian-American relations*, in *The Years 1973-1989: Chronicles about the end of a system*, the American Foundation, Bucharest, 2003, p.300.

¹⁷ Mihail Korne was born in 1926 in Bucharest as the son of the general Radu Korne, who was sacrificed in the communist prisons after being awarded on the battlefield. M. Korne left illegally from Romania in 1948, settling in Sweden and then in France where he continued his economical studies and prospered as a business man. For a period of time he collaborated with the magazine *B.I.R.E.* before leaving the editorial office due to frictions with Radu Cimpanu. As a consequence, starting with the year 1983 he edited his own publication, *Lupta*. Mihai Pelin, *The List of Political Emigration. Destinies in 1222 documents on the basis of the Securitate archives*, Compania Publishing House, 2002, p. 343.

¹⁸ Antonia Constantinescu (1940-1999) was born in Bucharest where she graduated from the Humanities School in 1964. She was forbidden from the higher education because she didn't want to enroll in the Romanian Communist Party (P.C.R.). In the year 1981 on the occasion of a trip to the West she refused to return to the country, settling in Paris. Starting with September 1983 she became the chief editor of *Lupta* that was edited until her death, in the summer of 1999. She also collaborated to cultural broadcasts at the radion station *Europa Libera*. *Ibidem* p. 84.

¹⁹ Petre Vălimăreanu was born in 1909 in Valea Foi (today in the Arges county) and passed away in 1994 in Freiburg (Germany). In 1932 he adhered to the Legionary Movement, graduating two years later from the Theology School in Bucharest. In a document from the Securitate, he is shown as being against the communist regime in the country and against the legionars from exile lead by Horia Sima. *Ibidem* p. 342-343.

²⁰ Our authorities have the possibility to publish in this brochure (n.n. referring to *Vatra*) information that would lead to the deepening of the divergences among the legionars". For details, refer to *Ibidem*, p.343.

- 21 For details, refer to A.C.N.S.A.S., S.I.E. – I.V. Emilian, file no. 379, vol. I-III.
22 Pamfil Șeicaru (1894-1980). In 1918 he started his career as a journalist, in 1923 he became chief editor of the newspaper *Cotidianul*, and in 1927 he took over the shares of the newspaper *Curentul*. Under his lead, this publication became one of the most combative and popular newspapers in the inter-war period and in the years of World War II. Consequently, Pamfil Șeicaru was one of the most important journalists of the period before the settling of the communist regime. As proof of his success in the press, P. Șeicaru was chosen three times as an independent deputy in the Romanian Parliament.
To the end of the war, he was sent by Mihai Antonescu in Spain in order to check if it was possible that Romania could retract from the war, and also to make an antisoviet propaganda considering the imminent occupation of our country by the Red Army. In Romania he was condemned to death due to contempt of the court. In exile he continued his publicistic and historic research activity. In 1974 Pamfil Șeicaru met Vasile Dumitrescu in München where he settled. On the 11th of January 1978 after he gave up to Vasile Dumitrescu his rights in the newspaper *Curentul*, the publication started appearing only occasionally. For details, refer to *Ibidem*, p. 315.
23 Vasile Dumitrescu (1916-1992), prepared to be a legal advisor, worked for the Romanian secret services during the war and then made a retreat with the German army. In the Federal Republic of Germany he was a lecturer for political sciences for the army, and by means of his legal background he acted in collaboration with the German secret services. *Ibidem*, p. 116.
24 *Curentul*, München, year L, no. 5923, Tuesday the 11th of April 1978, p. 6.
25 This is the case for I.V. Emilian, that made an appeal to the financial resources of the Securitate. For details, refer to A.C.N.S.A.S., S.I.E. – I.V. Emilian, file no. 379, vol. III, f. 14.
26 For details, refer to S.I.E. - Pamfil Șeicaru, file no. 86, vol VIII, f. 170.
27 For details, refer to Adrian Cioroianu, *On Marx's shoulders. An introduction to the history of the Romanian communism*, Curtea Veche Publishing House, Bucharest, 2005, p. 474.
28 B.I.R.E., Paris, year 31, no. 688, the 25th of December 1978, p. 9.
29 *Ibidem*.
30 *Săptămâna Müncheneză* was edited in the capital of Bavaria by Mr. Ion Dumitru, as a viable alternative to the magazine *Săptămâna* from Bucharest edited by Eugen Barbu and Corneliu Vadim Tudor. The information was obtained following the interview with Mr. Ion Dumitru on the 1st of June 2004 in Bucharest.
31 Until the 80s the majority of the engaged exiled was made out of the legionaries that left into the occupation area of Germany following the repression of the *legionary rebellion*. They were used by the Nazi regime as an exchange currency in their relations with the Antonescu regime. Consequently, most

- of the legionars stayed in the West even after the war, fighting against the regimes in Bucharest through their magazines and books.
- 32 The information was obtained following an interview with Mr. Dinu Zamfirescu, taken on the 15th of may 2004.
- 33 He had an intense interest in the field of the written press and of book editing because he worked only in the division for the gathering of information – *Monitoring* – being unable to work as a journalist in the Romanian division of Radio Free Europe. The activity that he undergone as an exiled was inspired moreover by the results of the members of the other exiled from the states within the Iron Courtain. Consequently, the group gathered around the *Ion Dumitru Verlag* publishing house – *the three Bs*: Doru Braia, Radu Bărbulescu și Ioan Bodiu, plus George Stana considered that a publishing house was indispensable to the Romanin exile in R.F.G., as well as a support fund for the newly arrived, a magazine and a literary gathering. The information was obtained following an interview with Mr. Ion Dumitru and Mr. Doru Braia, taken on the 15th of June 2004.
- 34 For details, refer to Sorin Gabriel Ioniță, *Publicația exilului revigorat - Lupta*, in *Ziarul de Duminică* a supplement to *Ziarul Financiar*, Bucharest, no.191, from the 19th of March 2004, p. 4.
- 35 For details, refer to *idem*, *Curentul*, in *ibidem*, no. 207, from the 9th of July 2004, p. 4.
- 36 For details, refer to *idem*, *O voce a românilor din Elveția –Căminul românesc*, in *ibidem*, no. 209, from the 24th of July 2004, p. 4.
- 37 *Idem*, *Vocile exilului: revista B.I.R.E*, in *ibidem*, no. 186 from the 13th of February 2004, p. 4.
- 38 *Idem*, *The Free Romanian*, in *ibidem*, no. 219 from the 1st of October 2004, p. 4.
- 39 Mr. Dinu Zamfirescu’s speech presented in the round table *The sources of the Romanian exile after 1945*, from the 8th of November 2006, in the History School, Bucharest University.
- 40 Sorin Gabriel Ioniță, *Curierul*, in *Ziarul de Duminică*, a supplement to *Ziarul Financiar*, Bucharest, no. 217, from the 17th of September 2004, p. 4.
- 41 *Idem*, *Fiii Daciei*, in *ibidem*, no. 236, from the 4th of February 2005, p. 4.
- 42 *Idem*, *Vatra*, in *ibidem*, no. 189, from the 5th of March 2004, p. 4.
- 43 *Idem*, *Carpații*, in *ibidem*, no. 225 from the 12th of November 2004, p. 4.
- 44 The information was obtained following an interview with Mr. Ion Dumitru, taken on the 6th of June 2004.
- 45 Sorin Gabriel Ioniță, *Fiii Daciei*, in *Ziarul de Duminică*, a supplement to *Ziarul Financiar*, Bucharest, no. 236, from the 4th of February 2005, p. 4.
- 46 *Idem*, *Țara și exilul*, in *ibidem*, no. 221, from the 6th August 2004, p. 4.
- 47 *Idem*, *Azi despre mâine*, in *ibidem*, no. 195, from the 16th of April 2004, p. 4.
- 48 *Idem*, *Porunca vremii!*, in *ibidem*, no. 244, din 1st of April 2005, p. 4.

- 49 *Idem, Tribuna noastră*, in *ibidem*, no. 234, from the 25th of January 2005, p. 4.
- 50 *Idem, Adevărul*, in *ibidem*, no. 252, from the 27th of May 2005, p.4.
- 51 *Idem, Europa și neamul românesc*, in *ibidem*, no.230, from the 27th of December 2004, p. 4.
- 52 *Idem, Stindardul*, in *ibidem*, no. 201, from the 28th of May 2004, p. 4.
- 53 *Idem, «Dreptatea» lui Ceaușescu*”, in *ibidem*, no. 227 , from the 26th of November 2004. p. 4.
- 54 *Idem, Credința*, in *ibidem*, no. 248, from the 29th of April 2005, p. 4.
- 55 *Idem, O voce a românilor din S.U.A. – Solia*, in *ibidem*, no. 246, from the 15th of April 2005, p. 4.
- 56 The information was obtained following an interview with Mr. Dinu Zamfirescu, taken on the 15th of May 2004.
- 57 *B.I.R.E.*, Paris, year 31, no. 688, from the 25th of December 1978, p. 13.
- 58 Cultural movement (that appeared in the Soviet Union after the October Revolution) based on the esthetic principles that a „purely proletarian” culture should be formed and that the cultural heritage of the past should be denied. – After the Russian word *proletkul’tovschina*, in <http://dexonline.ro/search.php?cuv=proletcultism>
- 59 Ideatic movement concerning with the valorification of priority elements in stating an idea, a theme etc. in the history of culture (at a global level). - Proto- + [sin]cronism, in <http://dexonline.ro/search.php?cuv=protocronism>
- 60 The information was obtained from Mr. Matei Cazacu, on the 15th of August 2006.

BIBLIOGRAPHY

A. Archive

The National Council Archives for the Study of the Securitate Archives (A.C.N.S.A.S.), Bucharest – the Department for External Information (D.I.E.)

- 1) Pamfil Șeicaru
- 2) I.V. Emilian

B. General documents

- 1) Carp, Mircea, „The most Favoured Nation Clause” and the „Romanian American Relations”, in *The years 1973-1989: Chronicle about the end of a system*, The Civic Academy Foundation, Bucharest 2003.
- 2) Choay, Françoise, *The Alegory of Patrimony*, Simetria Publishing House, Bucharest, 1998.
- 3) Cioroianu Adrian, *On Marx’s Shoulders. An Introduction to the History of Romanian Communism*, Curtea Veche Publishing House, Bucharest, 2005.
- 4) Pelin, Mihai, *The List of Political Emigration. Destinies in 1222 documents on the basis of the Securitate archives*, Compania Publishing House, 2002.

C. Interviews

- 1) Dumitru, Ion, from the 1st of June 2004, Bucharest.
- 2) Zamfirescu, Dinu, from the 15th of June 2004, Bucharest.

D. Published documents

- 1) Ecobescu, Nicolae, *Human Rights in the Contemporary World: selective gathering of documents*, Politica Publishing House, Bucharest, 1983.
- 2) Dobre, Florica, Neagoe-Pleșa, Elis and Pleșa, Liviu, *Securitatea. Structures, frameworks, objectives and methods (1967-1989). Outstanding documents from the secret archives of the communiss*, Bucharest, Enciclopedica Publishing House, 2006, vol II.

E. Magazines

- 1) *Ziarul de Duminică*, supplement to *Ziarul Financiar*, Bucharest, 2002-2005. Included approximately thirty short presentations of the exile magazines.
- 2) *Curentul*, München, no. 5923, year 1978.
- 3) *B.I.R.E.*, Paris, no. 688, year 1978.

F. Websites

<http://dexonline.ro/>